

שער יג.

בניני רב שמות החמשיים.

והשמות החמשיים יבואו ג'כ על בנינים שונים אבל הם מתי מספר יותר מהשמות הרבעים וכא השם מהם על:

פעללל בפחתות הפא או בסגול תחתיה ובנוח העין ובשלש למדין על הרמיון תחת הראשונה מהם צרי ותחת השניה סגול כמו שמאבר (נרצזית י'ד נ'), חרנפר (ד'ה' ז' ל') פחשגן (חמטר). ויבא על פעללל בשלש למדין הראשונה מיכלעט בשניה על הרמיון ובשבא תחת הפא בהשחנות תנועת העין כמו צפרדע, צלפחר (נעדר כ'ו ל'), בעשתרא (יהושע כ'א כ'), אגרטלי (עזרא ח'), אחרחל (ד'ה' ד' ח'), אחשתרי (סס ד' ו'); ויש שיהיה הרמיון הוה בחוספת נון כמו אחשתר; (חמטר ח'). ויבא בפחתות הפא ובנוח העין ובשלש למדין האחת מהנה מקובצת והשניה דגושה כמו וצלמנע (זכטו' ח' ה'). ויש שחיהיה הראשונה פחוהה כמו ובקבקר (ד'ה' ט' ו'). פעללל כמו כרמביש (יזניה י' ט'). פעללל בשלש למדין הראשונה מהם נכלעט על הרמיון בשניה כמו שעטנו (דגני' כ' נ') שעשנו (חמטר נ' י'ד). ויתכן שיאמר בשתי המלות שהן משער אשכנו, חחפנס אלא שהתנועה נשתנת בעבור העין. אפעללל בשלש למדין הראשונה מיכלעט בשניה על הרמיון ובנוח הפא ובפחתות העין כמו ארפכשד (נרצזית י' כ'נ'). פעללל בשבאר הפא ובשלש למדין, הראשונה מונעת בקמן או בשבא (מישה אל הפחחא) כמו אמרפל, ארגמן, ארגון (ד'ה' נ' ז') אשכנו (נרצזית י' ג') חחפנס הנכירה (מ'ח י' ט'), וכחב הנשחון (עזרא ד' ו'); העקר באלפין האלה ובחו חחפנס השבאר על רמיון הנשחון. ושמתי אלפי אשכנו ואמרפל וארגמן והאחשתרי ואגרטלי זהב ואחרחל וחו חחפנס שרשיית ולא אמרתי שהן נוספות מפני שההוספת אינה נכנסת על בנוח ארבע מן השמיות ובלבד בחחלה אלא אם נוהגים על פעליהם כאשר קדם וברנו. ואם יאמר אימר למה לא חשים הנון בארגמן וארגון נוספת ונאמר בהם שהם רבעים, נאמר לו, מפני שמצאנו רמיון ארגמן במלה שאין בה נון ולא היה לנו מנוס מלומר במלה ההיא שהיא המשית כמו אשכנו וחחפנס, ושמנו נוננו לעמת הוין והסמך מהן ובעבור שהיה ארגמן לשון בארגון אמרנו גם כן בנונו שהיא שרשיה כמו נון ארגמן. ועור כי בעבור שהיה ארגמן על משקל אמרפל שמנו נינו לעומת למר אמרפל. ואם יאמר אומר למה לא חשים נון אחשתרן שרשיה וחאמר במלה כי היא שישית, נאמר לו מפני שאין ברמיניו השמות רמיון שישו מבלי חוספת, כי הרמיון החמשי סעט בדבריהם בעבור כבודו והששי כל שכן יותר כבד אצלם וקשה עליהם, ואלו היה ברמיניהם רמיון ששי לא היינו חסרים ממנו בדבריהם במלה שאין בה אות מאוחיות החוספות, ואז היו נוהגים באחשתרן מנהגה או היינו מוצאים על רמיונו מלה שאין בסופה נון אפילו אם יהיה בחחלתה אלף או זולתה מאוחיות החוספות כאשר מצאנו אשכנו ואמרפל וחחפנס, ונהגנו בארגמן וארגון מנהגם ברמיון ששמנו נוניהם במקום הוין והלמר והסמך. ועוד כי אלו היו משתמשים בשמות ברמיון שישו היו משתמשים בפעלים ברמיון המשי כאשר אנחנו רואים אותם שהשתמשו בפעלים רבעים מפני שהשתמשו שמות חמשיים, כי הפחיות הפעל מן השם אות אחת בעבור שהשם יותר הוין מן הפעל כי איננו צריך לו, ואין הפעל יכול לעמוד שלא יצטרך אל השם כאשר

בארנותו קודם זה. ואין רחוק בהקשה שיהיה האחשחרי בגורחו מעין האחשחרינים כאלו הוא מיוחס אליו ויורה גם כן עוד עם מה שהקדמנו כי נון האחשחרי נוספת. ואם יאמר למה לא השיב אלפי ארגמן וארגון ונוניהם נוספות ויהיו שלשיים כאשר היתה אלף ארכנים ונונו נוספת, ואלף ונון אפריון ואלף וחז אנחרת (יסזע י"ט ו"ט), נאמר, הייך! טענת בטענה שאינה נמנעת בדרך הקשה ואין אומרה אומר דרכים בטלים, אבל כחרנו היותם חמשיים בעבור בואם על דמיון אשכנו ואמרפל, ושהאלף איננה נופלת מאחד מהם במקום מהמקומות כנפול אלף ארכנים (עזול ח' כ"ז) מן דרכנים (זס נ' ס"ט). ואחה דע לך. ויבא על תפעלל בשלש למדין הראשונה נכלעת כשניה על דמיון כמו תחפנס שם מקום¹) (ימיס נ' ט"ו), ויש שחראנה השלש למדין כאשר נשקל אמרם וכתחפנחם חשך היום (יתקאל ל' י"ח) ונאמר בו בפעל וכתפעללל.

שער יד.

כולל בשמוש בדרך קצרה.

דע כי הפעלים יחלקו למיניהם על שני דרכים, אחד מהם שלשי והשני רבעי. והפעל השלשי יחלק לשני חלקים אחד מהם מוסף והשני בלתי מוסף וכל אחד מן המוסף ושאינו מוסף יחלק לשני חלקים למחעבר ושאינו מחעבר, והמחעבר יהיה על שלשה דרכים, ממנו מה שיחעבר אל פעול אחד וממנו מה שיחעבר על שני פעולים ויש לך לסמוך על האחד מהם בלעדי השני, וממנו מה שיחעבר אל שני פעולים ואין לך לסמוך על האחד מהם בלעדי השני. ויחלק עוד השלשי מחלוקת אחרת על ארבעה דרכים, ממנו מה שהפא והעין והלמד שלו שונים זו מזו שלשתן, והוא הרוב, כמו אמר שמר ובחר והרומה לוה, וכמו המין הזה בשמות דבר ועפר ואדם; וממנו מה שהלמד שלו ממקום עינו והוא מעט מן הראשון, כמו סבב וכלל ושלל וכמו המין הזה מן השמות ושלל רב עמם (ז"ג ג' כ"ג), ונפל חלל (יתקאל ו' ז'), צחיה סלע (זס כ"ד ז'), וממנו מה שהלמד שלו ממקום פא והוא מעט יותר משער סבב, כמו ושלשת חדר (ז"א כ' י"ט) ותשרש שרשיה (תהלים כ' י'), וכמו המין הזה מן השמות שמש ירה (תנקוף ג' י'), וחכריך בוק (אסתר), אשר בו מום (ויקרא כ"א י'). וממנו מה שעינו מקום הפא וזה יותר מעט משרש ושלשת, כמו אדם ער בית אלהים (תהלים מ"ב כ'), וששים את האפיפה (יתקאל מ"ב י"ג), וכמו המין הזה משמות כובב אלהים (עמוס כ' כ"ז) והיו למוטפת (דברים י"א י"ח), ששי ותלמי (נמנמ י"ג כ"ג) חקקים בששר (יתקאל כ"ג י"ד) כבר זהב (זמות כ"ב ל"ט), כבר לחם (עזלי ו' כ"ז), ואלה המינים הכפולים הם אצל קצת חכמי לשון הערב שניים כפולים. והפעל השלשי אשר איננו מוסף הראוי ממנו על שלשה דמיונים, שיהיה על פִּעַל שמר גרל בחר או על פִּעַל כמו והוא ידע ואשם (ויקרא כ' ג'), כי זקן יצחק (נחלזית כ"ז). כאשר אהב (זס כ"ז ט'), לו חפץ ה' להמיתנו (זופטים י"ג כ"ג), עיני גברות אדם שפל (זעזע נ' י"א). או על פִּעַל כמו ולא יכל יוסף (נחלזית ט' כ') קטנתי מכל החסרים (זס ל"ג י"א), כאשר שבלתי (זס מ"ג י"ד), כי גירתי (דברים ט' י"ט),

¹ כן כתיב והקרי בול תחשנתם נחית וכול טז ד' מלין דקריין ח' ולח כתיבין.

יקשחי לך (ימשיח' כ"ד). וכל אחד מאלה יקרא קל. והראיה על שפעל בצירי חתח העין קל כי פעל הפתוח העין הרבה פעמים ישיב בעמוד עליו פעל בצירי. ועוד כי העתיד מן פעל בצירי יש שיהיה על יפעל ויש שיהיה על יפעול, ואפשר שיהיה על שניהם יחר מפעל אחד כאשר אמרו מן אם חפץ בנו ה' (נמנדר י"ד ח') אם לא יחפץ האיש (דברים כ"ה ז') ואמרו גם כן ודרבו יחפץ (תהלים ל"ג כ"ג). וכן משתמשים הרבה מפעל הפתוח העין כאשר אמרו מן שבח ישבח וישבח, ועוד כי פעל אשר בצירי כאשר לא חתיה הלמד שלו אלף ויתכרו אליו בני המדבר ישיב אל פעל בפתוח העין כמו שאמר כי חפצתי צדק (ליו ל"ג ל"ג), כי חפצתי בי (תהלים מ"ז י"ג) ונאמר מן בי זקן יצחק (נחלית כ"ז) הנה נא זקנתי (ס), הנה אתה זקנה (ש"ס ח' כ'); אך אם חתיה הלמד שלו אלף אפשר שישאר כאשר שהיה, כמו בי מלחי מלים (ליו ל"ג י"ח), כי צמאתי (זופטיס ד' י"ט). והראיה על כי פעול גם כן קל כי העתיד שלו יהיה יפעל כאשר נאמר מן קטנתי, וחקטן עוד זאת (ש"ס ז' י"ט). אבל אמרם בעתיד ולא יכול יוסף (נחלית מ' ח'), ולא יכול לראות (ש"ס ד' ט"ו) המירו בו היוד בואו והיה זה יותר קל עליהם במלה הוא, כי ההקשה היחה נותנת שיהיה ייכל על משקל ייבש ייטב בי לא יירש (נחלית כ"ז י"ד) או ייכול על משקל יאוחו לנו (ס ל"ד כ"ג), לא יצוק עליה שמן (נמנדר ס' ט"ו). אבל מה שאמר ר' יהודה (דף כ"ח) כי הפעל מה שיבא על בנין פעלתי מבלי שידקדק הדקדוק הזה ויחלק החלוק הזה, אין זה טעות ממנו אע"פ שלא זכר גם כן ולא יכול יוסף, וזה היה ממנו להקל בענין. — והפעל השלשי אשר איננו מוסף, המתעבר (כח מועל יול), כמו אמר שבר בחר אהב, ושאיננו מתעבר ממנו (כמועל מוטל) הוא כמו גדל, צחק, ובין כהפיו שבן (דברים ל"ג י"ג), כי זקן יצחק, קטנתי. אך הפעל השלשי המוסף הוא מה שאין בנינו כבנין הקל כמו הפעל ופועל ופועל ופועל כאשר ימנע הדגשו בעבור עלת אהתער בי האוחיות האלה פעמים רבות ימנעו מהדגשן. וכל אחד מהמינים האלה יקרא כבד כאשר בארו ר' יהודה בספר אוחיות הסתר. ודמיון הפעיל, השליך, הקריב. ומן הפעלים עלולי הפא הוביש, הוריע, הוציא; ומן הפעלים עלולי העין הקים, השיב, הבין, ועקם הקיים, השייב הבין. ובכר זכר עלתם ר' יהודה כס' אוחיות הסתר. ויש שיבואו עוד בצירי כמו והפר בריח (יחזקאל י"ז מ"ו), הפרו בית ישראל (ימשיח י"א י') הקרה רעהה (ס ו' ז'), הנצו הרמונים (ש"ס ז'), הרעו האנשים האלה (ס ל"ח ט') והרעו במלחמה (ש"ס י"ז כ'). ואפשר שימירו הצירי בפחח כאשר עשו ביאהבני אישי (נחלית כ"ט ל"ג) הבדל יברילני (ימשיח ל"ג) וזולתם. ואמרו והצר לך (דברים כ"ח ל"ג), את בריחי הפר (נחלית י"ז י"ד), הרע לעם הזה (שמות כ"ג), אשר הסתה (ש"ס כ"ח כ"ס), הכנו והקדשנו (דכ"ס כ"ט י"ט). וכל אחד ממיני הפעל המוסף יחלק עוד לשני חלקים למתעבר ושאינו מתעבר. והמתעבר מן הפעיל כמו כי לא המסיר ה' (נחלית כ"ה), והגביר בריח (דניאל ט' כ"ז), הפלא עצה הגדיל חשיה (ימשיח סוף כ"ח). ואשר איננו מתעבר ממנו כמו ופרעה הקריב (שמות י"ד י'), מרעידים על הדבר (ש"ס ט'), עמרתי מרעיר (ס י' י"א), החפיר לבנון (ימשיח ל"ג ט'), צרוח לכבי הרחיבו (תהלים כ"ה י"ז), ויאכלו וישבעו וישמינו (נחלית ט' כ"ה), אל חירא כי יעשיר איש (תהלים ט"ט י"ז), אם יוקין בארץ (ליו י"ד ח'), הלבינו שריגיה (יולל ח' ז'), והמשבילים יזהירו (דניאל י"ג ג').

והמתעבר מן פועל כמו ואת הנערים יודעתי (ע"כ כ"ג ג'), מלשני בכתר (תהלים ק"ד ד') עקרו מלושן מן לושן, לושנהי החולף, וחזרו הואו להקל והזרו עליה בקמצות, ועוד למשופטי אתהנן (ליונ ט' ט"ו) מן שופט, שופטתי החולף, ועוד זרמו מים (תהלים ע"ז י"ח) והוא פועל חולף על רמיון אשר עולל לי, כאשר עוללת לי (ליונ ט'). וההקשה באחד מן וימרחו ורבו (נחלזית ט"ט כ"ג) שיהיה רובב בחולף, [ומן] יסובבה על חומתיה (תהלים נ"ה י"ח) סובב. ופרוש זרמו מים עבות התיכו העבים מימיהם ועבות כמו עבים כאשר נאמר גם כן בקר לא עבות (ע"כ כ"ג ד'). ואשר איננו מתעבר מהבנין הזה כושם ומקורו יען בושסכם על דל (עטוס ה' י"ח), ואיננו רחוק שיהיה מתעבר ולא יגיע התעברו אל הפועל שלו אלא באמרו על ואם איננו מתעבר [לא] בא על עמו (ככאו כ"ו) כמו ועתה שחקו עלי (ליונ ל'), ומה שלא גזרנו בו באחת משתי הסברות להתעלם גזרנו ממנו. ורע כי פפל בצירי תחת העין או כפתח תחתיה הרגושים יפפל בצירי תחת הפא ופתח תחת העין או בצירי תחת שניהם עם קלות העין הם כולם בנין אחד, והמתעבר מהם מה דבר ה' (ימיס כ"ג ל"ה), מי בקש זאת (יעזיה ח' י"ג), וכבס בגריו (ויקרא י"ג ו'), ומלט הוא (קהלת ט' ט"ו), ושבר את המצבות (מ"ב י"ח ד'), עוד למר רעה (קהלת י"ב ט'), ברך את אברהם (נחלזית כ' ד') ושרח את אחיו (נחלזית ח' כ"ו), אויב חרף ה' (תהלים ע"ד י"ח). ואשר איננו מתעבר מהם פתח הסמך (ע"כ ז' י"ג), ופתחו שעריך (יעזיה ס' י"ח), לא פתחה אונק (זס מ"ח) ושערך צמח (יחזקאל י"ז), כי רוחה (יעזיה ל"ד ה'), ורוחה ארצם (זס זס ז') — ואם יאמר אומר כי שומך הפעיל מוסף כבר התבאר מתוספת ההא בו, אבל אמרך בפעל יפפל הרגושי עין שהם מוסיפים וכן פועל, ארצה לשמיע טענהך כזה? נאמר לו, כי הפעל רגש העין אמרתי בו שהוא מוסף בעבור הכפל עינו, כי כל אות רגושה תחשב לשתיים, אחת מהנה נבלעה בשניה. וכבר נחלקה חכמי הערב במוסף מכמו אלה שני הדמיונים ומקצתם שמוהו הראשון ומקצתם שמוהו השני, אבל פועל אמרתי בו שהוא מוסף בעבור תוספת הוא בו. ואם יאמר למה לא אמרת בפעל הקל גם כן שהוא מוסף בעבור תוספת האות הקלה והוא הנח אשר בין הפא ובין העין והוא אף במבטא. וכן הוא עוד בפעל החולף, רצוני לומר קטנתי ויכולתי יפפל ד"ל חפץ וה' שמע והרומה להם? נאמר להם, כבר ביאר ר' יהודה בס' אותיות הסתר (דף 28) הטענה בשומו פעל הקל שבבנינים, ואמר שזה בעבור נפל הנח אשר בין הפא והעין ממנו בעתיד (ותצינו פא הקטולא צנח נחה ותאמר אפעל) ושהפועל והפעול ממנו בלא מס, ושם פועלתי ופעלתי אשר רגש העין ופעלתי אשר איננו רגש בעבור עלת אהחע"ד כבר, בעבור שהנח קיים בעתידים או הגשיות בעיניהם, ועוד בעבור היות הפועל והפעול ממנו בתוספת מס; ושם הפעיל כבר בעבור תוספת ההא בו ושהפועל והפעול ממנו בתוספת מס. וכבר התבאר כי הפועל הכבר הוא המוסף, כי מה שנוסף בו יותר כבר ממה שלא נוסף בו, ובאשר הדבר כן מה שהקשה לנו האומר בקריאת פעל מוסף איננו כריך, כי הנח אשר בין פא ועינו יפול ממנו בעתיד וכן יפול עוד מעתיד קטנתי והוא ותקטן (ע"כ ז' י"ט) ומן עתיד חפץ והוא יחפץ (דברים כ"ה ז'), אבל זולתם מן הבנינים ממה ששמענו אנהנו מוסף הנחים יחסימו בעתידיהם או הרגשות אשר בעיניהם.

ויחלק השלשי עוד מחלוקת שלישית לשלם ולעליל, והשלם הוא אשר

נמלט מאחת מאותיות העלה, והם האלף והואו והיור וההא, כמו שבר ושמר ובהר וגרל. והעלול הוא כה שלא נמלט מהם והוא על ארבעה דרכים שיהיה עלול הפא בלכר כמו אמר ואבר וירד וישב, או שיהיה עלול הפא והלמר כמו ולא אבה ה' (דנרס י' י'), ומצות אפה (נלזית י' ג') ירה בים (שמות ט"ו ד'), ויעה כרד (יעיה כ"ט י'), מה יפית ומה נעמח (ש"ס י' י'), וכבר זכר ר' יהודה כי הרא לא חרפה כשהיה פא אך היא נרפית כאשר היא למד הפעל; ורומה למין הוה העלול קצות הרמיון ר"ל מה שנעללה פא ולמר שלו מה שהיה מהפעלים פאו יור והלמר שלו אלף ר"ל יצא, ירא, והוא שהפעלים אשר למרדום אָ הם דומים לפעלים אשר למרדום הָ, ברפיון הלמר בלכר, ואינם דומים להם בהתהפך אָ כפעלתי מהם אל כי בהתהפך הָ אליה ובנפלה מן המכטא כפעלו; כי תאמר מן אפה וירה אפיתי ויריתי, יתהפך הָ אל י, ותאמר מהם אפו וירו ותפול ההא מן המכטא ומשפטם אפיו ויריו כמו רליו שוקים (מזלי כ"ו ז'), צור חסיו בו (דנרס ל"ב ל'), נטיו רגלי (תהלים ע"ג ב'), והאמר מן מצא וקרא מצאיה וקראתי ותשאר האלף הרפה והיא נמצאת במכטא ובמכתב, ותאמר מצאו קראו ותראה הלמר אשר היתה רפה. או שיהיה הפעל עליל הלמר בלכר כמו עשה, ראה, כנה, קנה ורומה למין הוה עוד שער קרא וכרא ומצא וחטא על הפנים אשר זכרתיים קודם זה, ר"ל ברפיון בלכר לא בהפוך כפעלתי, אלא שאפשר שתהפך האלף הא בקצת הפעלים החולפים ותהפך או ההא והיא ליור כפעלתי וינהג הפעל כנהג בעלי ההא כאשר קרא בוצמת והלכה (רות ד' ט') וזולתו. או שיהיה עין הפעל מאותיות העלה כמו קם, שב, רץ ורומה להם.

ויחלקו השלשיים עוד מחלוקה רביעית למשיג ולכלתי משיג. ואשר הוא בלתי משיג הוא מה שבא על הכנין השלשי ולא יצא אל בנין אחר בתוספת שתוסף בו, כמו אמר שמר ובהר; והמשיג הוא מה שהוסיפו בו מן הפעלים השלשים אות מאותיות הסתר או זולתם מן האותיות, והוצא בתוספת ההא אל הבנין הרביעי בתוספתם ההא על שפר כאמרו ברוחו שמים שפרה (ליוז כ"ו י' ג'), כי שרש המלה שפר כי הוא מן אף נחלת שפרה עלי (תהלים י"ז ז'), הנוהג אמרי שפר (נלזית ט"ט ב"ה), אך ההא נוספת בו להשיג הבנין הרביעי, ר"ל כרסם, מחספם, והוא כלכל את המלך (ע"כ י"ג ל"ג), ובתוספת ההא עוד על תחר כאמרם תחרה, מתחרה בארו (יעיה כ"ט ט"ו), ואיך תחרה את הסוסים (ש"ס י"ב ב'), כי מתחרה ותחרה משיגים כהא בנין מכרסם חכרסם, יכרסמנה חויר (תהלים פ' י"ד) מכרכל במעיל (דכ"ח ט"ו כ"ז); ובתוספת הא גם כן בהשתחווה להשיג התמהמה, שהשרש בהשתחווה היא שחה, כי הוא מן ישחנה (מזלי י"ב כ"ה) ונהפכה בו הא שחה ואז כאשר נהפכה הא שלה לואו בלא שלותי (ליוז ג' כ"ט), ואחר כך הובאה עליו הו התפעל וכפלו הלמר בעבור ההשגה ונאמר השתחווה להשיג התפעלל כמו חשתי ולא התמהמתי (תהלים קי"ט ס'), ובתוספת ההא גם כן בלחלכה יצפנו (תהלים י' ח') להשגה ועקרו אלף כי הוא אחר מן חלכאים (ש"ס י'). ובתוספת הלמר בואמלל (כזע ד' ג') להשיג רטפש בשור (ליוז ל"ג כ"ט), כי הוא מן מה אמלה לבחך (יחזקאל י"ו ל'), וככפלם למדי רב הפעלים עלולי העין להשגה גם כן כמו כונן למשפט (תהלים ט' ח') חללה ירד (ליוז כ"ו י"ב) והרומה לזה. ודע כי ההקשה בעתיד שפרה שיהיה ישפרה וכן הוא עתיד תחרה, מתחרה בארו, יתחרה, ואיך תחרה את הסוסים על דמיון יכרסמנה.

ואין ירשנה סלה (תהלים כ' ד') מן השער הזה ר"ל שיהא איננה להשיג כאשר אמרנו כי בספר ההשגה, כי אין בכנין הרכיבי מה שעינו רגושה כמו שזין ירשנה, אבל ההא נוספת בו על ירשן לבלי השגה כאשר הוספה בואקרא (ע"כ ע"ו) על ואקרא. ואין דעחם גם כן בתוספת ההא הוואת הנה כרעחם בואשלחה (נחלית ל"ד), אשמעה מה ידכר (תהלים פ"ה ט'), אשאלה מכם שאלה (זפטיס ח' כ"ד), אך כהוספת ההא בהשפלה הגכה (יתוקחל כ"ח ל"ח), מכשפה לא תחיה (זמות כ"ז י"ז) וזולתם ר"ל להפלגה (לעיל דף 39). ויתכן שנאמר עוד כן בהא ואין תתחרה את הסוסים והא מתחרה בארו, ר"ל שתהיה בהם להפלגה לא להשגה, ושחיה הסברה בהם שהעקר בהית הרגשת כמו ירשנה. וזה מה שצריך לסבור בירשנה סלה כאשר הוציאו לנו ארך המחקר ורב הדקדוק בדבור. וכבר מצאתי בדברי רכותינו ז"ל מה ששמשו בו בהוספת ההא להפלגה וזה באמרם שמה יתעלפה (זנת ט') ר"ל שמה יעטף כי הוא כמו אמרם מי שיש לו חולה בהוך ביתו ונתעלף וכדומה שמת (כ"ז ק"ו?), אבל המוסף מן הפעלים אשר עיניהם סאותיות העלה יהיה על שני דרכים, אחד מהם בכפל הלמר כמו כונן למשפט (תהלים ט' ח'), בסמו מקרשין (ישעיה ס"ג י"ח), כי בושש משה (זמות ל"ז), חוללה ירו (ליונ כ"ז י"ג) ומה שרומה להם, הוויין הן העיינין ומשקלם פעלל משיג כרסם, כלכל את המלך (ע"ז י"ט). והדרך השני יהיה בכפל הלמר והפא, והעין אוכרת עם הכפל הזה כמו טלטל, הנה ה' מטלטלך טלטלה גבר (ישעיה כ"ז י"ז), כלכל, הלחל, כמו לא יכלכלוך (דכ"ו י"ח), ומי מכלכל (מלכ"ג כ'), נלאחי כלכל (ישעיה כ' ט'), ותתחלחל המלכה (זסתר ד'), כי מטלטלך מן ויטילו את הכלים (יונה ח' ה'), ומי מכלכל את יום כווא מן ולא יכילו גוים זעמו (ישעיה י' י'), ותתחלחל מן אם מפני לא תחילו (זס ה' כ"ז).

והפעל הרכיבי יחלק בתחלקת ראשונה לשני חלקים אחר מהם כפול והשני בלתי כפול ואשר איננו כפול הוא מה שיהיה כמו מכרבל (דכ"ז ע"ו כ"ז), יכרסמנה (תהלים פ' י"ד), פרשו (ליונ כ"ו ט') רטפש (זס ל"ג כ"ה). והכפול הוא מה שהלמר שלו ממקים פא ועינו כמו מפוז ומכרבר (ע"ז ו' י"ו) והוא כלכל את המלך (זס י"ט ל"ג), וכלכלתי אתך (נחלית ט"ה י"ח) וטאטאחיה במטאטא השמר (ישעיה י"ד כ"ג) וסכסכתי מצרים (זס י"ט כ'), לולי התמהמהנו (נחלית ט"ג י') וקרקר כל בני שח (נמדנר כ"ד י"ז) המצפצפים (ישעיה ח' י"ט), כי כל אהר מאלה הפעלים והדומה להם הושמה הלמר שלו ממקים פא ועינו, כי משקל כולם פעלל ע"מ כרסם כאשר הושמה הלמר בסבב ושלל וכל השער שלהם מן הפעלים השלישים ממקים העין ואלה בבעלי הארבע דומה לאלה בבעלי השלש. ואנשים מאנשי דקדוק הערב ישימו הדומים לפעלים האלה בלשונם שלשים וחושבים כי כפל הפא בעבור שלא רצה לחבר בין שתי כפלים, ואל הרעת הוואת עשינו אנחנו בספר ההשגה במלה וגלגלחך מן הסלעים (ישעיה כ"ח כ"ה) ומה שרומה לו ממה שיש לו גורה מן השלש, אך מה שלא מצאנו לו גורה מן השלשי אנחנו שמים אותו רכעי על כל פנים כמו וכלכלתי וסכסכתי והדומה להם, ואנשים מהם ישימום שניים כפולים ממקים הפא והעין. ויחלקו עוד הפעלים הרכעים לשני חלקים אחרים למחעבר ולבלתי מחעבר, והמחעבר מהם הוא כמו יכרסמנה חויר מיער, פרשו עליו ענו, מכרבל במעיל בוך, רטפש בשרו, וכלכלתי אוחק, וסכסכתי מצרים, וטאטאחיה במטאטא השמר. ואשר איננו מחעבר הוא כמו ביום נטעך חשגשגי

(ישעיה י"ז י"ח), מכרכר בכל עז (ע"ז ו' י"ד). ודע כי אותיות הסתר לא תהינה כל עקר בבבלי הארבע אלא אם יכפלו הפעל ההוא כמו וטאמאחיה וכמו וכלכלתי. ויחלקו הפעלים כולם מחלקת אחרת לשני חלקים לאשר חלף מן הומון ולאשר לא חלף, וכאשר תאמר עבר, שמר, כרסם, יצא, שב, קם, בנה. ודע כי כל אחד מהבנינים האלה לאשר חלף מן הומון וכאשר תאמר ישמור, יעבור, יכרבל, יכרסם, יקום, ישוב, בחוספת היור, או אעבור אשמור בחוספת האלף, או נעבור בחוספת הנון, או תעבור בחוספת החי, יודע כי הבנינים האלה לאשר לא חלף מן הומון, כי אית"ן הם אותיות העתידות מיוחדים לעתיד, ויחבן שיהיה בזמן העומד והיוחס עתידים על המנהג הנודע מהם, אבל היוחס בזמן העומד כמו אמרו ויבוא חושי רעה רוד העיר ואבשלום יבוא ירושלים (ע"ז סוף ט"ו) כלומר בעת באו ירושלים (דלעל 24), כי הפעל הוא נבנה על הומון ברמיונים פעל לחולף ויפעל, לאשר אחת בו ולאשר לא היה עדין, וכן אפעל ונפעל וחפעל, כי החוספת הארבע במציאת הפעל בלתי חולף אלא שהוא ראוי לשני עתים למה שאתה בו ולמה שעדין לא היה. תאמר ראוהו יאכל, ויחבן שיהיה בענין אכלו ושיאכל לעתיד כאשר יאמר ראוהו אוכל כלומר שהוא בענין האכילה וראוהו אוכל מחר, וכל אחד מהם בפני עצמו, אך בין הפעל העתיד ובין שם הפועל השתוף הוה אשר אתה רואה. ודע כי אישי הפעלים נחלקים על שלשה דרכים, כי מהם מה שלא יהיה לעולם כי אם עובר כמו אמר, שמר, בחר, שבר, ומהם מה שיהיה עומד לעולם, לא יחבן שיהיה מחעבר כל עיקר כמו גבר, גרל, צחק, צמח, צץ המטה פרח הודון (יחזקאל ז' י'), וגלתי בירושלם תששתי בעמי (ישעיה ס"ה י"ט); ומהם מה שיהיה על שני פנים שיהיו מחעברים במקום ולא יהיו מחעברים במקום אחר ויאמר בהם פעלתי הדבר ופעל הדבר עצמו, כמו נטיתי ידי (מזלי ח' כ"ד) זה מחעבר, ובאחר נטה לזון (ישעיה י"ד ח') בלתי מחעבר; כי בקיום בקיים (נחום ד' ג') מחעבר, גפן בוקק (כזע י') בלתי מחעבר; וקרמתי עליכם עור (יחזקאל ל"ז ו') מחעבר, ויקרם עליהם עור (עס עס ח') בלתי מחעבר, אמרו הנה עור הוא פועל בויקרם והוא אם כן בלתי מחעבר, הלא תראה שהוא אומר והנה עליהם גידים ובשר עלה ויקרם עליהם עור מלמעלה, וכאשר בשר הנה פועל וכבר היה פעול באמרו והעליתי עליכם בשר, כן עור הנה פועל אע"פ שהיה פעול בוקרמתי עליהם עור. ורב הפעלים המחעברים הם מחעברים לפעול אחר, ויש שמחעברים קצתם אל שני פעולים כאשר נאמר המצמית הרים חציר (תהלים קמ"ז י"ח), הודע את ירושלם את תועבותיה (יחזקאל י"ז כ'), הודיעני ה' קצי (תהלים ל"ט ה'), ויחשבה עלי לשכרה (ע"ז ח' י"ג), אישים מחשך לפניהם לאור ומעקשים למישור (ישעיה מ"ז י"ו), לא ישלם הדבר בכל אחד מאלה הפעלים בפעול האחר בלתי השני בעבור הענין אשר היחה אליו, הבונה בהם שיתכן בדברים לסמוך בקצתם על פעול אחר, ר"ל כי אלו היה בדברים: המצמית הרים בלבר היה זה מספיק מבלי חציר, כי הוא יתעלה מצמית ההרים חציר ועצים כאשר נאמר ויצמח ה' אלהים מן הארמה כל עץ נהמד למראה (בראשית ד' ט'), ואם יאמר אומר המצמית הרים בלבר יהיה הדבר מספיק בעצמו. — וימצא מן הפעלים המחעברים אל פעולותיהם אל פנים אחרים ר"ל שלא יגיע הפועל אל הפעולים מפעל אחר אבל משני פועלים, וזה כמו אמרו מוצאי בקר וערב תרנן (תהלים ס"ה ט'), אין תרננה כמוצאי בקר וערב אבל היא לבני אדם כמוצאת הבורא

יח'; והטעם שהוא יתעלה שמו מביא בני אדם כמה שהוא מחדש בכל ערב ובקר מן האותות לשבת ולרנן לו, כלומר שהוא משים אותם לשבתו ולרנן לו בערב ובבקר, והרנגה לא נגמרה [אלא] במצוה שני פועלים ר"ל הבורא יח' והנכריים; וכמוהו חכין לבם תקשיב אונך (ז' י"ז), פירוש חשים אונך שתקשיב, וההקשבה חגמר מהבורא ומדאון; וכמוהו עוד להקשיב לחכמה אונך (מזלי' ז' ב'), גם אויביו ישלם אחו (ז' י"ז), כלומר ישימם שישלמו אחו, וההשלמה חגמר במצוה הבורא יח'; ועוד החושבים להשכיח את עמי שמי (ירמיה' כ"ג י"ז) והשכחה חגמר מן המשכחים והשכחים.

ויחלקו אישי הפעלים גם כן מחלוקת אחרת לשני חלקים לנגזרים מן החדושים ולנגזרים מן השמות אשר אינם חדושים. והנגזרים מן החדושים כמו ראה ראיתי את עני עמי (שמות ג' ז'), יסר יסרני יה (תהלים ק"ח י"ח), אכל תאכל (נחמיה' ז' י"ז), שחה תשחו (ירמיה' כ"ה כ"ח), כי אלה הפעלים נגזרים מחדושים, ר"ל מן מקוריהם (ראה לעיל דף 3) והוא שראיתי נגזר מן המקור ראה, ויסרני מן יסר ותאכל מן אכל ותשחו מן שחה, אבל הנגזרים מן השמות אשר אינם חדושים כמו בין שורחם יצהירו (לוי' כ"ד י') הנגזר מן זית יצהר, כלומר ידרכו יצהרם, וכמו וירם תולעים (שמות י"ז ב') הנגזר מן ורמה תכסה עליהם (לוי' כ"א כ"ו) וכמו וזנבתם אותם (יהושע' י' י"ט), וזנב כך (דברים כ"ה י"ח) הנגזרים מן זנב, לא תעולל אחריו (דברים כ"ד א') הנגזר מן ונשאר בו עלילות (ישעיה' י"ז ז'), ויעפלו לעלות (נחמיה' י"ד ט') אשר נגזר מן עפל וזבחן (ישעיה' ל"ז י"ד), כי יבער איש (שמות כ"ד ד') מן ושלח את בעירה (ז' ט') ומענו את בעירכם (נחמיה' ט"ו י'), ודשנו את המזבח (נחמיה' ד' י"ג) הנגזר מן הרשן מן המזבח (מ"א י"ג ה') וכן ידשנה סלה (תהלים כ' ד') נגזר ממנו, ועוד לבבחני אחתי (ז' ט') הנגזר מן לב וחרגמו פלחת לבי בחצי עיניך; אמרתי אפאיהם (דברים ל"ז כ"ו) הנגזר מן פאה, והטעם אפזרם ואגלם על כל פאה; וברגליהם תעכסנה (ישעיה' ג' י"ז) הנגזר מן העכסים (ז' ט' י"ח), יהמו יח מרו מימיו (תהלים ע"ד ד') הנגזר מן היה להם לחמר (נחמיה' י"א ג') וחרגמו יהמו מימיו עד שיחמרו כלומר יתערבו מימיו בחמר וימוז בו לרב המיתם; מאלמים הנגזר מן אלמים (ז' ל"ז ז'); ויבם אחה (נחמיה' ל"ח ה'), ויבמה (דברים כ"ה ד') הנגזרים מן יבמה יבא עליה (ז' ט').

העתיד. ורע כי הפעל העתיד מן הפעל הקל, הנמלט עינו ולמדו מאותיות הגרון, כבר בא על יפעול באוא המשך כמו ישמור ויזכור ויעבור, אשר לא יבושו קוי (ישעיה' מ"ט כ"ג), ויבוש מקורו (הושע' י"ג ט'); ובא גם כן על יפעל בלי ואו כמו ישכב, ויגדל, ויפטר מפני שאול (ז' ט"ז י"ט) ויפצר בם מאד (נחמיה' י"ט ג'), עם גדי ירבע (ישעיה' י"א ו'), ולא ירגו עוד (ז' ז' י'), מזרם הרים ירמבו (לוי' כ"ד ח') ירפד חרוץ (ז' ט"ז כ'), ועל קל נרכב (ישעיה' ל' י"ז) וחקטן עוד זאת (ז' ז' י"ט), כי לא יירש (נחמיה' כ"א י'). ואפשר שישחמשו בשניהם בפעל אחר, ר"ל שיהיה העתיד מקצת הפעלים יפעול ויפעל יחריו כאשר נאמר בעתיד נשך אם ישד הנחש (קבלת' י' י"א) וגם כן כנחש ישד (מזלי' כ"ג ל"ז); ונאמר בעתיד שבת וישיבה המן (יהושע' י"ב) וגם כן למח תשבת המלאכה (נחמיה' ו' ג'); בעתיד נדר טוב אשר לא תיד משחרור (קבלת' ה' ד') ונאמר גם כן יידי ישראל נדר (נחמיה' כ"א ב'); בעתיד חפץ כי לא אחפץ במוח המח (יחזקאל' י"ח ל"ז) וגם כן דרכו יחפץ (תהלים ל"ז כ"ג); בעתיד טרף פן יסרף

כאריה (ס' ז' ג') ונאמר ג"כ ואב יסרי (נחלזית ע"ט כ"ז); בעתיד יבש זרעו
 יבוש חיפ"ש (זכריה סוף י"ח) וגם כן נאמר ויבוש מקורו (הושע י"ג ט"ו); כעתיד
 נדר ידוד ממך (נחום ג' ז') משקלו יפעול כי הנון נבלעת בלח ועקרו ינודו,
 ונאמר גם כן יתדי שנתי (נחלזית ל"ט ט') משקלו יחפעל ועקרו יתניד ושתי
 המלות בענין אחד ואינם שני ענינים כאשר חשב ר' יהודה (ס' הכפל ק"ף 164);
 ונאמר בעתיד כגד אל חבנוד (מלכזי' ט"ו) ונאמר גם כן מדוע נבצי (ס' כ"ב י');
 בעתיד פשט ואת בגדי רקמתם יפשו (יחזקאל כ"ז י"ו) ונאמר יושפט גם, הוא
 בגדיו (ע"ל י"ט כ"ד); בעתיד הלך מפיו לפידים יהלכי (ליונ' ט"ח) ונאמר
 ולשונם חילד בארץ (תהלים ע"ג ט'), וזה יורה על ששני הפנים נכונים בכל
 פעלי שליש אשר עינו ולמדו נמלטות מאוחיות הגרון וששניהם דבר אדוד ואין
 אחד מהם יותר ראוי מן האחר. ואין הפרש בו אצל העבריים וזלתי כפי שייטב
 בעיני המדבר או יקל עליו. אבל מה שעינו או למדו מהדמיון הוה אות גרונות
 לא יהיה עתידו כי אם יפעל בלא ואו על הרוכ כמו יקרא, יסלח, ישמע, יגבה
 לב (משלי י"ח י"ב), יכאב לב (ס' י"ד י"ג), יכעס, יבחר, ויגהר עליו (ט"ז ל"ד),
 ואפשר שימלט מן הדרך הוה מעט מה שעינו בלבד מאוחיות הגרון וכא על
 יפעול בואו המשך כמו נאוח לכם (נחלזית ל"ד ט"ו), יאוחו לנו (ס' ס' כ"ב)
 עתיד, כי לך יאחז (מלכות) (ירמיה י' ז'); ומה איס (נמדנב כ"ח ח') עתיד ולא
 יס (ס'); ויגהר עליו (ישעיה כ' ל') עתיד, נהם (משלי י"ט י"ב). ואשר יצטרפו
 אלה הפעלים עם כנויי הפעולים מה שבא מהם על יפעול בואו המשך יהיה רבם
 בהדבקו בכנוי הפעול בו מנוקד עינו בשבא וחפל ואו המשך כמו ולא ישמרנו
 בעליו (זמות כ"ח ל"ו), ואמרחי לא אוכרנו (ירמיה כ"ט ט'), כי קבור חקברנו (דנריס
 כ"ח כ"ג), הן יקטלני (ליונ' ט"ו), יך ויחבשנו (הושע ו' ח'), ויהשם ה' (דנריס
 כ"ט כ"ח), יפרצני פרץ (ליונ' י"ו י"ד), יתצני סביב (ס' י"ט י'). ואפשר שיבא
 מעט מהם בואו על עקרו כמו ושפתי חכמים חשמורם (משלי י"ד ג'), ועל דרך
 הרגיל בו כי חשמורם (ס' כ"ב י"ח). ויבא קצת השער הוה בקמץ חמף בעין
 להורות על הוואו כמו הוא יתפס (הושע כ"ג ח'), יאצרג עקב (תהלים קי"ט ל"ג),
 אשר פי ה' יקבני (ישעיה ס"ב ב'), באוחי יאפרם (הושע י' י'), ורם ירגפד (יחזקאל
 ל"ח ו') בגרסתו כן אשר אבל כן נפחלי קורים אוחו ירגפד בשבא ופתח. אך מה
 שבא מהם על יפעל בלי ואו עינו יהיה בהדבקו בכנוי הפעול בו נמשך בקמץ
 גדול; ואיש אחר ישכנה (דנריס כ"ח ל'); ילכשם הכהן (זמות כ"ט ל'); ואחז
 חירשנה (זפתיים י"ח כ"ג); בצהרים יגרשוה (למניס ב' ד'); ישקני מנשקיות (ע"ה
 ח' ב'); פן חרבקני הרעה (נחלזית י"ט י"ט); יארבני אשי (ס' כ"ט כ"ט). וכבר
 שב יועמהו לאמים (משלי כ"ד כ"ד) אל שערו ועקרו ולא בא על מה אועם
 (נמדנב כ"ח ח'). ונמלטו מן שער יפעל מלוח בהתרכבם בכנוי הפעול בו הוואו
 בשער יפעול כמו ובמקבות יציהו (ישעיה מ"ד י"ב) אשר הוא בהפרדו ויצר ה'
 (נחלזית ב' ז'); לא יתנני (ליונ' י"ט י"ח) והוא בהפרדו יפיו.

והעתיד מבניו הפעיל יהיה על השלמות והחוס יתפעיל או יתפעל
 בחסרון היוד, כי לא בחר ובחנית יהושע ה' (ע"ל י"ז ט"ו), דלוחי ולי יהושע
 (תהלים קי"ו ו'), ומשירי אהורנו (תהלים כ"ח ז'), על כן עמים יהודוך (ס' סוף ע"ה),
 משלו יהלילו (ישעיה כ"ב ח'), כי החולף ממנו הושע, הודה; היליל, ודין העתיד
 שיסדר מה שיש בחולף מן האוחיות, אבל הם כרוכ דבריהם מחסרים והוא הוואו

להקל בעבור שהיא נוספת ומטילים תנועה על אות העתידות ואומרים יכריח ייכרה וישמיד וישמר ויפיל ויפל, והעקר יהכריח יהשמיד יהפיל. — ודע כי יפעל כאשר ידבק בכנוי הפעולים או בכנוי הפועלים ישוב אל יפעיל כיוון כמו אל חברתו (נמדנר ד' י"ח), וישליכו איש מטהו (שמות ז' י"ב), וישמדם ה' (דברים כ' כ"ח), ישפילה ישפילה, (ישעיה כ"ז ה'); ואפשר שישאר כאשר הוא כאשר נאמר אם חפרו (ירמיה ל"ג כ'), אל נא אחי חרעו (נחמיה י"ט ז'), יצרי להם (נחמיה ט' כ"ג), יבוא וישעכם (ישעיה ל"ה ד').

והעתיד מן פִּעַל או פִּעַל הרגשים יהיה על יפִּעַל כמו ישבר, ירבר, ילמר ברגשות. והעתיד מן המוקל מהרמיון הזה לעלל א"הח"ע"ר מוקל גם כן, יכיד, ישרת, יחרק, וינער ה' (שמות י"ד כ"ח), כי נחש ינחש (נחמיה ט"ד ט"ו) והרומה לזה. — והעתיד מן פועל יהיה יפועל כמו עולל יעוללו (ירמיה ו' ט'), ואח עפרה יחננו (מלכים ק"ג ט"ו), יסוכבה על חומתיה (מלכים כ"ה י"ח), ישובט, מן למשפטי אתחנן (חייב ט' ט"ו), יורם, מן זרמו מים עבות (מלכים ט"ז י"ח).

והצוי מן הפועל הקל אשר עתידו יפעול בואו המשך יהיה פִּעַל כמו שמור ושמעת (דברים י"ב כ"ה), זכר אל חשכה (זס ט' ז'); ואם יהיה העתיד על יפעל בלא ואו יהיה הצוי ממנו פעל בלי ואו גם כן כמו שכב על צרך (יחזקאל ד' ד'), קרב אתה ושמע (דברים כ' כ"ז), תנועה עין הפעל בצווי כחננע עינו בעתיד ברב הפעלים, כי אתה מצוה כמה שלא היה. ואם תוסיף הבא אשר נהגו העבריים להוסיפה בצווי על פעול אשר בואו יהיה הצוי ההוא על פִּעַל כמו שמור, פִּעַל; זכור, זכרה; כרתה, כרתה בריחק אחי (זכר י"ב), ומשנים אותו כמה שהיה כבר כאשר אתה רואה, ולא נהגו להוסיף ההא עליו הוא נשאר על מחבונתו ולא מצאנו זה כמה שיש בידנו מן הלשון כל עיקר; אבל אי אפשר להם שלא ישנו בנינו ועל כן לא יבשר בעינינו שנסבור כי פשטה וערה והגרה על חלצים (ישעיה ל"ב י"ח) צווי, וזה לשני פנים, האחד מהם מה שאמרנו משגרת דבריהם בכמו הצוי הזה על פעלה, והשני כי לא מצאנו מצוים קבוצ הנקבות בצווי האחד הזכר, אבל מצוים קבוצ הנקבות וקבוצ הזכרים והאחד והשנים בדבור אחר כאשר יהיה הדבור ההוא מקור בלבד כאשר הוא נודע ומפורסם ברכריהם ושמושיהם; ואלו היו רוצים הצוי אשר הוא כחוספת הדא מן פשט היו אומרים פִּעַל על דמיון זכרה או פִּשְׁטָה בשבר הפא על דמיון שמעה ה' (מלכים י"ז ח'), כי העתיד מן פשט שמשו בו יפעול בואו המשך אמרו זאת כגרי רקמתם יפשוטו (יחזקאל כ"ז י"ז) ושמשו בו ג"כ בלי ואו אמרו ויפשט גם הוא (ז"ל י"ח כ"ד). וכן אין רגזה בטחות (ישעיה ל"ב י"ח) צווי, אך כלם [מקור]. ולא היה נמנע מדרך ההקשה זאת פשוטה ועורה צווי לאחר הזכר כוולת הפסוק אע"פ שלא נשתנה מחבונתו ואע"פ שהעברים לא נהגו בכמו זה כאשר נכון היות ה' שמעה ה' סלחה (דניאל ט' י"ט) צווי מכלי שנוי, אבל בעבור שלא מצאנו כמו זה במאומה מרבירים לא היה נכון אצלנו לסבך בפסוק מפני שראינו כי לנהוג בו בפסוק מנהג כל דבריהם יותר ראוי. וכבר בא זר אספה לי (נמדנר י"ח י"ז), מברה כיום (נחמיה כ"ה ל"ח), נצדה על דל שפתי (מלכים קמ"ט ג') ומשער זכור ואל חשכה (דברים ט' ו') זכרה לי אלהי (נחמיה ט' י"ט). והובאו

⁽¹⁾ מ' שזס ע"פ יפעול וזכר ראויים להיות נקטן כמו זכרה לי אלהי, ולסיק קרנב אל נפצי היה ראוי להיות נחיק לפי שהעתיד ע"פ יפעל ונל נקטן.

בשער שמע ישראל, שלח ירך (שטות ד' ד'), ואחה שכב (יחזקאל ד' ד'), שמעה חפלותי (תהלים ל"ט י"ג), שלחה הנער אחי (בראשית ע"ג ח'), שכבה עמי (בראשית ל"ט כ"ג), ונמלט ג"כ ממנו (והוא זר) ערכה לפני החיצונה (ליוז ל"ג ה') והוא שהפעול העתיד ממנו על פעול כואו המשך כמו היערוך שועך (ס ל"ז י"ט) והצווי הלך אחרי הפעל העתיד בקבוצו ובפתחוהו, וראוי שיהיה הצווי מן הפעל הזה יצ"ד על משקל זכור אל חשכה וכאשר הוספה עליו הוא היה ראוי להיות העץ מקובץ ע"מ זכרה לי אלהי. ובא זר ממנו¹) ובא ג"כ זר קרבה אל נפשי (תהלים ס"ט י"ט) מהשעה שלו והובא בשער זכרה לי אלהי. ורע כי עוזה אלהים (ס"ט כ"ט) משער זכרה לי, כי השרק כמו הקטף והוא פעלה ונקרו על השלמות קודם חוספת הוא עזוז ע"מ זכור ואל חשכת. ואם יהיה פא פעל הקל אשר יצו ממנו יור או נון או למד יחכן שחחסר פא בצווי להקל ויאמר מן יד רד או רדה בחוספת הא ומן ירש רש או רשה ומן נחן חן או חנה ומן לקח קח או קחה ועל העקר רד ירש, ים ודרום ירשה (דברים ל"ג כ"ז), לקח פא אחר (שטות כ"ט ח'), אבל דעתם בהחסיר אותיות העלה להקל והנזן משחחפת עם אותיות העלה כגזון אשר בה שנקרא כלשון ערב גנה והם ניהגים בה מנהגם בחסרון ובהבלעתה בשויון דומה לה כאשר עשו בויט משה את יח (שטות י"ד כ"ז) כי חסרו הנזן ממנו וחרשו במקומה נח רפה כעשותם ביירד וישב והדומה להם והעקר בויט וינט כי הוא מן נטה. וכבר הכליעו הנזן בהטא כאשר הבליעו יוד יצק כבי אצק מים על צמא (ישיה' מ"ד ג') ויוד ויחיצב בהציקו משחית (ישיה' ה' כ"ז) וזולתם מאותות הסתר. אבל הלמד נהגו בה המנהג הזה מן החסרון וההכלעה בשמוש לקח בלבר, החסרון בקח וקחנו וזולתם וההבלעה ביקח וזולתו כאשר נון נחן ביחן וזה בעבור שהיו משחחפת עם [החן] במוצא כאשר זכרנו קודם זה (כזער נ'). וכבר אמר אחד מראשי חכמי הרדקוק והוא אבו אל וליד בן חסראי ז"ל²) כי יקח נלקח מזולת לקח וטען על זה שלא נהגו העבריים להבליע הלמד באות שאיננה דומה לה, ואני אומר כי הרבר הזה איננו יוצא הוץ מדרך ההקשה ולא רחוק ממנהג הלשון. אבל ר' יהודה אמר: ויבליעו הלמד אשר היא פא הפעל בעין הפעל כמו למד לקח ביקח ומקח שחד (ד"כ י"ט ז'). והיה רואה אבו אל וליד בן חסראי ז"ל כי הנבלע ביקח נון לא למד, ובכר היו לי עמו בזה רברים ארוכים. — וכאשר יחסרו פא הפעל בצווי מנהגם להניח תנועה עין הפעל כאשר היחה בעתיד ועל זה נוהג רוב רבריהם כאשר אמרו מן יצב ומן ירד יד ומן יתן חן ומן יגש גש פגע בו (ז"כ ח' ט"ו) ומן לא יירש (בראשית כ"ט י') החל רש (דברים כ' כ"ד) וכן מה שדומה לו. ועוד כאשר יצטרף גם כן הצווי ההוא בכנוי הפעול בו תהיה העץ על תנועה קודם שחצטרף כאשר אמרו מן ישא שאהו אל אמו (מ"ד ד' י"ט) ומן יקח קחנו ועינך שים עלי (ישיה' ל"ט י"ג) ומן ידע בבל דרכך רעהו (מזלי ג' ו') כי לולא שחסרו היו אומרים נשאהו, לקחהו, ידעהו, ונשאר אחר החסרון על תנועהו. אבל וחתרו לרחמים (נחמיה ח' י"א) הלך על לא יחנני השב רוחי (ליוז ט' י"ח); וכבר

¹ נראה שחזר פה קרב אתה וזממ (דברים כ' כ"ד) וכן כולו בלתימות כחזו (דף 63) מרי חיוג ואלס טכלול מרד"ק דף י"ז.

² כחילו סלכ"ט בלתימות דף כ"ה, וכמלזנים דף ל"ב נדפס בטעות ר' יונס בן חסדל.

קדמו רבירנו בלא יחנני כי הוא זר¹ מהשער אשר לו. ויש שמשנים הסדר הזה אשר אמרנו כאשר אמרו בצווי מן יגש גש הלאה (נלזית י"ט ט') בסגול כי פעמים משמשים בסגול במקום הפתח כאשר זכרנו בזולח המקום הזה (לעיל ע"ח) וכאשר אמרו וייקץ נח (נלזית ט' כ"ד) וייקץ יעקב (ס' כ"ח י"ז) והמירו פתח גדול בפתח קטן והוא הסגול; ואמרו מלא יצוק עליו (נמנר כ' ט"ז) ע"ס לעם (מ"ד ד' ע"ח) ומן לא יירש (נלזית כ"ח י') עלה ב'ש (דנרס ח' כ"ח) ונשתנה תנועת עין הפעל בצווי מתנועתו בעתיד.

והצווי מן הפעיל יהיה הפעיל או הפעל, ורבו יבא הפעל בלי יוד בהפרדו, וברבקי בכנוי הרבים ישוב כלו אל הפעיל. אמרו בהפרד אל נקמות הופיע (תהלים ל"ד ח'), הושע ה' אח עמך (ירמיה ל"ח ז') הודע אח ירושלים (יחזקאל י"ז ב'), ומחניהם חמיר המער (תהלים ס"ט כ"ד) בפחח מפני העין, השלך על ה' יהבך (תהלים נ"ה כ"ג) הרכב ידך (מ"ז י"ג י'), הקרב אליך (שמות כ"ח ט') ואפשר שיבא בפחח אע"פ שאין הלמד אות גרוניח כמו הוקר רגלך (מזלי כ"ס י"ז) אלא שהפחח במקום הצירי. ואמרו ברכקי בכנוי השליכוהו ארצה (שמות ד' ג'), הכריעהו (תהלים י"ז י"ג), הפילה לישראל (יהושע י"ג ו'), האשימם אלהים (תהלים ה' י"ח). — והצווי מן הכבר הרגוש העין יהיה על פ"ל בדגש כאשר יהיה נמלט מן עלח אהחע"ר אבל כאשר איננו נמלט יהיה קל כחולף. נאמר דבר נא (שמות י"ח ב') ספר אחה (ישעיה מ"ג כ"ו), סכל נא (ע"ד ט"ז ל"ב); ואם ימנע הדגש כחולף ימנע גם כן בצווי כאשר אמרו ברך אלהים (ליוז ב' ט'), פרקו נומי הזהב (שמות ל"ב ב'), וקרב אותם (יחזקאל כ"ז י"ז). הצווי מפועל החולף בפחח או מן פועל בצרי, כי הדמיון הזה יש שיהיה בפחח כמו אשר עולל לי (חכס ח'), שמש זרחה ונודד (נחום ג' י"ז) ויהיה עוד בצרי כמו ועונן ונחש וכשף (דב"ר ל"ג ו'), ועולל למו (חכס ח' כ"ב). ואמר ר' יהודה (ס' הכפל א"ח רנב) כי הפועל הנפרד מן וימררוהו ורבו (נלזית מ"ט כ"ג) שיהיה רובב וראוי להיות הצווי ממנו רובב כמו כן על הרביר החולף.

והפועל מן הפעל הקל יהיה פועל בצרי כמו אומר אני (תהלים מ"ה ב'), כי בוחר אחה (ע"ח כ' ל'), ואפשר להיות בהירק בן שאול איבך (ע"ד ד' ח'). הנני אספך (מ"ב כ"ב ב') ואפשר שישביעו השבר הזה עד שתחחרש אחריו יוד כמו הנני יוסיה² להפליא (ישעיה כ"ט י"ד). ויש שיהיה שם הפועל ממנו על פ"ל ושמן לאר (מזלי י"ז ה'), מי ירא וחרד (שופטים ז' ג'), החפץ ימלא אח ידו (מ"ח י"ג ל"ג). ויש שיהיה שם הפועל ממנו על פעול כשרק כמו רב ועצום (שמות ח' ט'), והנחש היה ערום (נלזית ג'), ובחולם גם כן כמו דג"ה אחוה (ירמיה ג' ז') הוא כאמר ב"ה³ והוא מעלולי העין על דמיון פעל כמו חכם ורשע ר"ל קם ושכ. ויהיה עוד על דמיון ירא וחרד כמו מח ווד וכבר באר זה ר' יהודה. ואפשר להיות שם הפעל ממנו על זולח הדמיון הזה כמו שי' מלחמה (מכס ב' ח'), כרמה בחוך הים (יחזקאל כ"ז ל"ב) עקרו אצלי פעול על דרך כי כך בטוח (ישעיה כ"ז ג') השכנוי באהלים (שופטים ח' י"ח). — ויהיה הפועל מן

¹ כי הו' שח"ל עין הפעל יתכן שתשאר על תנועתם בצירי, ופני תהי.

² נספרינו חסר יוד עפ"ה.

³ והנכון שזו תלך ע"מ גדולה קרובה ולא נשתנה בסמיכות וכ"כ בפרשון וספריו ד"ק.

הפעיל מפעיל כמו משליח הבל (עֵיכָה נ' ה'), מצמיח חציר (תהלים ק"ד י"ד).
[ויחכן] להיות מפעל בצירי כמו מוצא רוח מאוצרותיו (תהלים קל"ה ז'). וראיתי
זקנים מחכמי דקדוק חופשים על החוננים באמרם משוב הרוח בצירי ומצריכים
אותם לאמר משיב הרוח ביור ויש בנהוג הפועל מנהג העתיד אצלי למחות כל
שכן שכבר אמרו מוצא רוח בצירי במקום מוצא ביד. ויהיה מן פְּעַל הַדְּגוּשׁ
מפעל כמו המדבר אליך (ז"כ י"ד י'), ומשבר סלעים (מ"א י"ט י"א). וכבר בא
שם הפעל מהרמיון בלי מם על פעל בשבר הפא כמו הנני יסר בציון (ישעיה
כ"ח י') ובפתחות הפא ובצירי תחת העין כמו ושכח אני (קהלת ד' נ'), כי
אם מאן אתה (זמות י' ד') ושכח מם מאן בקמץ בעבור המנע הדגשות. ויהיה
הפועל מן פיעל על מפועל כמו למשפטי אתחנן (ליוכ ט' ט"ו), ומחונן עניים
אשריו (עזרי י"ד כ"א).

הפועל מן הקל יהיה על פעול כמו שמור לך (ז"כ ח' כ"ד), רכב בחור
(זמות י"ד ו'). ויהיה מן הכבר הדגש העין על בנין מה שלא הוזכר פועלו כמו
נכבדות מדבר כך (תהלים פ"ו ג'), המהלל בגוים (יחזקאל ל"ו כ"ג), מקבצת
מעמים רבים (זס ל"ח ח'), מקטרת מר ולבונה (ז"כ ג' ו'), מעלפת ספירים (זס
ה' י"ד), המעשקה בחולת בה צידון (ישעיה כ"ג י"ב). ויהיה מן הפעיל על מופעל
כמו משלך אליך (ז"כ כ' כ"א), משכב על מטחו (מ"ד ד' כ"ב), ועקרו מהופעל
וחסרו הראה להקל והוטלה חנועחה על המם וראית זה אמרו מהקצעות (יחזקאל
מ"ו כ"ב) שיש מלה מן המלות שחבא על העקר ועל החום. וכבר הבאתי המופת כי
העקר בכל מופעל מהופעל וכי העקר בכל יופעל יהופעל בספר ההשגה ווולחן. ויהיה
מן פועל מופעל קל, ר"ל משופט, מזורם, כמו לשהוק אמרתי מהולל (קהלת נ' ב')
מהוללי כי נשבעו (תהלים ק"ב ט') חרגומו אשר הייתי חושב אותם מהוללים ישבעו
כי מפחיתותי בעניהם כאלו היו אומרים ישימי אלהים כפלוגי אם יהיה כך וכך.

המקור מן הקל השער שלו שיבא על פעול כמו אם שמור חשמרון
(דברים ו' י'), זכר חזקר (זס ו' י"ח) אמר אמרתי (זופטס ט"ו כ'). כי בגר
בגדו (ירמיה כ' י"א), ובהור אחו (ז"כ כ' כ"ח), אכול ושבעו (יואל כ' כ"ו), יצא
אצא (ז"כ י"ח כ'), שוב אשוב (נחזית י"ח י'), כי קום יקומו (ירמיה מ"ד כ"ט)
עקרו קיום והניחו היור והעתיקו חנועחה אל הקוף והפילו ואו המשך בעבור
הקבץ השני נחים והפכו היור לזא בעבור קבוץ מה שלפניה, ראה ראיתי (זמות
ג' ז'), בנה בניתי (מ"א ח' י"ג) גלה יגלה (עמוס ז' י"א), כי עשה יעשה (עזרי
כ"ג ה'), הגו סינים מכסף (זס כ"ה ד') ויש שימירו ההא הזאת בחו נאמר ראוה
רבות (ישעיה מ"ב כ'), אלוה הוא (הזע י' ד'), שחות יין (ירמיה ל"ה ח'). ויש
שיביאו עוד מקורי אלה הפעלים הקלים על פעול בשבא תחת הפא כמו ויכלה
עמר (זמות י"ח כ"ג), ועמר פחת האהל (זופטס ד' כ'), עת ספור ועת רקוד
(קהלת ג' ד'), גם ענוש לצדיק (עזרי י"ז כ"ו), למען זבוח (ז"כ ט"ו ט"ו), הסבלת
עשו (נחזית ל"ח כ"ח) עשה צדקה ומשפט (עזרי כ"ג ג'). קנה חכמה (עזרי
י"ו י'), ראה פניך (נחזית מ"ח י"א), לבלתי ירא את ה' (יזעז כ"ב כ"ח), יקד
יקד (ישעיה י' י'), וינאמו נאם (ירמיה כ"ג ל"א), שכול ואלמן (ישעיה מ"ז ט')
ולא אדע שכול (זס מ"ז ח'). ויש שימירו ההא הזאת גם כן בחו, נאמר בלא
ראות (נחזית ל"ח כ"ג) ומה יכולתי עשות (זופטס ח' ג'), וקנוח בינה (עזרי י"ו י').
וכבר שמשו בשניהם, ר"ל פעול בקמצות הפא ופעול בשבא אחר מפני

שהם אצלם שוים אמרו עשה אלה לך (יחזקאל כ"ג ל'), למען עשה (נרדאית כ' כ'); עשה שמע עבדך (ע"א כ"ג י') הגה שסע מובח טוב (סס ט"ו כ"ב); עניש יעניש (זמות כ"ח כ"ב), גם עניש לצדיק (טלי"ז כ"ו), אמרים אמור למנאצי (ירמיה כ"ג י"ז), האמר למלך בלעל (ליוז ל"ד י"ח); ושתיה יין (יעניה כ"ג י"ג), לבלתי שתיה (ירמיה ל"ב ח') ואינו סמוך, אבל הוא כאמר ואת רבות (יעניה ט"ז כ'), בלא אמת (מנדר ל"ה כ"ג); אכיל ושחו (יעניה כ"ג י"ג), לבלתי אכל ממנו (נרדאית ג' י"א). ויבא מהם עוד כמלח הצווי כמו שלח אצבע (יעניה נ"ח ט'), אחרי שכב המלך (ט"ז י"ד כ"ב), כשכב אדני המלך (ט"א ח' כ"א), בשפל קול הטחנה (קהלת י"ז ד'), בנוע אחינו (מנדר כ' ג'), רגוז בטחוח (יעניה ל"ז י"א) ההא נוספה על המקור כהוספתה בצחי; וממה שההא בו מן המקורים חוספה אמרם רעה התרעה (סס כ"ד י"ט), מדרה מצרימה (נרדאית ט"ו ג'), רדה והשכבה (יחזקאל ל"ז י"ט) אשר חנה הודך (תהלים ח' כ'), פשטה וערה וחגרה (יעניה ל"ז י"א), ואפשר שיוסיפו החו עוד על המקורים כמו שנאמר מבלתי יכלה (מנדר י"ד י'), עד יבשח המים (נרדאית ח' י'), בצדקתך אחיוחך (יחזקאל י"ו כ"). וממקורי הפעל קל ממה שבא גם כן על מלח הצווי אמרו הבט ימין וראה (תהלים קט"ז ה') רצחי וראה, וכמהו לכה נא אנסכה בשמחה וראה בטוב (קהלת כ' א') שעורז ואנסכה בראה בטוב וחרגומו ארגילה כשמחה ובראות טוב; למען היה לה ברק (יחזקאל כ"א ט'). — ויהיה המקור עוד מהם על מפעל בשבר המם כמו למשכב זכר (מנדר ל"א י"ז), למשכב דרים (יחזקאל כ"ג י"ז), משכב הצהרים (ט"ז ד' ה'), למקרא העדה (מנדר י' כ'), ומקח שחר (ד"כ י"ט ז') עקרו ומלקח, ומפחה שפתי (טלי"ח ו') [שעורז] מוצא שפתי, מקשה חעשה אחם (זמות כ"ה י"ח) הוא מקור במקום חכונת הענין וכמהו מקשה חעשה (סס כ"ה ל"א), כחמר מקשה המה (ירמיה י' ח') חרגומו המה כמו החמר מקשה, וכמהם אצלי עד היום מוסר בית ה' ועד כלחו (ד"כ ח' י"ו). ויהיה עוד על פעלה בקבוץ הפא בקמץ או בשרק כמו כשטעחו ענך (יעניה ל' י"ט), בבאם אל אהל מועד (זמות כ"ח מ"ג), ובקרבחם (סס ט' ל"ב), למשחה כהם (סס כ"ט כ"ט), ונחתי את עריכם חרבה (ויקרא כ"ו ל"א) מקור במקום הפעול השני, ולדבקה בו (דברים ל' כ'), לטמאה בה (ויקרא י"ח ס'), לרחקה מעל מקדשי (יחזקאל ח' ו') בהעתקת הקבוץ מן הריש אל ההיח על מנהגם כאוחיות הגרונות הנעות, אך כאשר ינחו הקבוץ נשאר במקומו כאשר קרה בלרחצה¹⁾ (זמות ל' י"ח), ונאמר (בזרק) לחמלה עליך (יחזקאל י"ו ה'), או חפשה לא נתן לה (ויקרא י"ט כ'), ואפשר שיהיה חפשה שם ולא מקור. — ויש שיהיה המקור בשבר הפא הוא כמו לשמצה בקמיהם (זמות ל"ב כ"ה) לרבעה אחה (ויקרא כ' י"ו), משחח אהרן (סס ז' ל"א); לאשמה בה (סס ה' כ"ה) בפחוח בעבור האות הגרונות ובמהו לאהבה את ה' (דברים י"א י"ג), לאהבה את שנאיך (ט"ז י"ט ו'); ועוד ולא יוסיפו לדאבה עוד (ירמיה ל"א י"ג) הפחה הרלת בעבור האלף ועקרה השבר. ויבא מהם על פעלן בקמץ כמו באבדן מולדהי (אסתר ח' ו') או בפחה כמו והרג ואבדן (סס ט' כ'). ויבאו על מפעל כמו וכמסחר פנים

¹⁾ לפי הנדלס קהל ר"י לרדאית בהעתקת הקבוץ מן הכיס אל החית ונמפרינו נאשרה קמלת כריש נעקוטס ונקדה חחית נק"ח לתפלתה הקריאה כ"מזכ ר"זק סס ונמפנו לרדאית כמו לרדאית. או שר"ל שכוונת הקבוץ ר"ל ח"ק תחת חחית והכיס נאשרה בקמץ פסות ובלרחצה נאשרה נעקוטס צעור סיסל נלמנחמה.

ממנו (ישיה ל"ג ג'), קום לך למסע (דנריס י' ה'), על משקהו (נחזית ט' כ"א), כמהפכת אלהים את סדרם (ישיה י"ג י"ט), משאת כפי (תהלים קצ"ח ב'). ובכר רבו המקור הוה באמרו למשאות אותה (יחזקאל י"ז ט') שלא במנהג ואפשר שיהיה זה בעבור השחנות אפני החעשקם בענין; ויש שושמים הרמיון הוה מבניו הפעיל ואינו רחוק ולא ימנע גם כן היווח מן בנין פעל הקל כי לא באה המם בלשון על הכבדות אבל היא המם הבאה על השמות והמקור מן השמות. ויבא עוד על מַפְעוֹל כמו ומשלח מנות (אסתר ט' י"ט), וכמרו כמבוא עם (יחזקאל ל"ז ל"א) כמבואי עיר (ס' כ"ו י'), ורבו גם כן המקור הוה; ואפשר שהיה בעבור רב צדרי המבוא וכמרו ומחה ממוחי חלל בלב ימים (ס' ח' ח') אבל הענין של אלה עלולות. ואינו נמנע בממוחי שנמכור ברביו אפני ההעברה עוד והוא שנפש הטובה לא חמות בבת אחת. ויבא ממנו המקור על מפעול בפתחות המם כמו ומשא פנים (דנ"י ט"ז) עקרו ומנשוא. — ויבא ממנו המקור עוד על וולח הבנין הוה, ר"ל שהוא על רמיון ארץ או על רמיון רחם רחמים (שופטים ל') אם יהיה במלה אות גרונות; אמרו פתח דבריך יאיר (תהלים קי"ט ק"ל) מקור ופרושו פתוח דבריך, וכמרו וכפתחו עמדו כל העם (נחמיה ח' ה'), וכמרו שלו כל בגדי בגד (ירמיה י"ז), בבגדו בה (שמות כ"א ח'), וכמרו עוד הללו בחקע שופר (תהלים ק"ג ג'), ועוד יען מעלו מעל (יחזקאל ט"ז ח'), קצף ה' על אבותיכם קצף (טלחי ח' ב'), אלה מקומות המקורים לא השם הגמור, כי אלו היו שמות היו גרודים¹) אבל הם הנה סחם והם אם כן מקורים או שמות שומים במקום המקורים וכמו זה למען בצע בצע (יחזקאל כ"ב כ"ז), עשקו עשק וגולו גול (ס' כ"ט), שערו שער (ס' כ"ז ל"ה) וכעסחה צרתה גם כעס (ע"א ח' ו') על ענין ויאכל גם אכל (נחזית ל"א י'), ואמרו עשקו עשק נוהג המנהג, וכמרו ואסף שללכם אסף החסיל (ישיה ל"ג ד'), וממה שנוהג המנהג הוה אמרו ואספו אספה (ישיה כ"ד כ"ט), צנוף יצנפך צנפה (ס' כ"ב י"ח), ועוד נסגו אחור יכשו בשח (ס' ט"ז י'). — והמקור מן הפעל הבכר הרגוש העין יהיה רגוש גם כן על רמיון מלח הצווי (שה) כמו הנה לא ידעתי דבר (ירמיה ח' ו'), קטר יקטרון ביום (ע"א ב' י'), ולמען ספר שמי (שמות ט' י'), אחר שלח אחו (ירמיה ט'). ויש שיוסיפו ההא על הרמיון הוה כמו ויספתי ליסרה אחכם (ויקרא כ"ו י"ח), כי טוב זמרה (תהלים קט"ז). ומן העלול הלמד לדכא חחת רגליו (פסלם ג' ל"ד), ונקה לא ינקה (שמות ל"ד ז'), אם ענה חענה אחו (ס' כ"ב כ"ט), עד כלה (ט"ז י"ג י'). ויבא על פעול בפתחות הפא כמו יסר יסרני (תהלים קי"ח י"ח), ורפא ירפא (שמות כ"א י"ט), קוה קויתי (תהלים ט' ב'). ויש שימירו ההא הזאת בחו כמו על מחלה לענות (ס' פ"ח), יום ענות אדם נפשו (ישיה כ"ח ה'), ביום צחצו (ויקרא ל"ח) ואם לרמוהני לצרי (דנ"א י"ב י'), ואמר חלוחי היא (תהלים ע"ז י"א) הוא

¹ כן כתוב נשי כ"י ושלחתי את מי כחכם עונק לפרש לי את סג גרודים ואתר של"ל גרורים וזה כתוב נס' הוה נלשון ערני: לאנכא לו בלנת חסמקא בלנת מגרורה ולכנסה כנל רעלקה. ור"ל שאלו היו שמות היה העתקתם נלשון ערני בשמות המוכים, כי סמך נלשון ערני נקרא עגוריה, אבל נלמת בס. נכאן שמות מקורים ונענדית העתקתם בשמות מוחלטים. ולפי דברי כחכם הוה חין דנרי ר' יונה בה רק נלמד דרך שמוס ערני. וחולי גם הטעתיק לל הכין כדנריס כחלי והניח הדנריס כמו שמה נלי הכנסו זה יודע.

מלעיל בעבור המלה הקטנה והוא היא. ויחכן שיהיה ויכרך ברוך (יהושע כ"ד') כמו יסור יסרני ויהיה העקר בריש הדגשות.

ויבא עוד על פעול בשבר הפא כמו הרכ עם שרי יסור (ליוט ע' כ'), החלו הערמות ליסור (דכ"ל ל' ח'). ויהיה מן הפעיל או הפעל כמו גם הכלים לא ידעו (ירמיהו ט"ו), ולהבדיל ולהשמיר (מ"א יג' ל"ד), ובהשכיל לחכם (טז"ל כ"א י"א), להנתיך (יתחקל כ"כ'), למה העברת העביר (יהושעו ז'), עח להשליך (קבלתג' כ') ובהקליל את העם (נעמדנר י' ז'), ובהאריך הענן (שס ט' י"ט), והשלך על האש (ירמיהו לו כ"ג), השכם ודבר (שס ז' י"ג), הבט ימין (תכלים קמ"ט ח), אדם חוה מדרך השכל (טז"ל כ"ח). ואפשר שימירו בדמיון הזה הצרי בפחח כאשר נאמר ואון ותרפים הפצר (ז"א ט"ו כ"ג) כאשר עשו בצווי. ומן העלול הלמד הונה הונו (סוטע ד' י"ח); ומן העלול הפא לעשות אותה והוהר (צמט ל"ז). — ויש שיבא על הפעלות כמו להשמעות אונים (יתחקל כ"ד כ"ו); וכמהו מעלול הלמד העלות (נלזית ט"א כ"ז) והרבות (דברים י"ז י"ו) והגלות (ירמיהו כ"ד ח') והרומה לזה, ועקרו הגליות והרבות והעליות וחסרו הלמד והפכו השורק חלם והעתיקו אל מה שלפני היור. ודע כי על הירוח הוא ואחיו (נחמיה י"ב ח') מן הרמיון הוה, והוא שעקרו שיהיה הוריות על רמיון להשמעות אונים (יתחקל כ"ד כ"ו) ומשקלו הפעלות, והפכוהו בהעתיקים היור אשר היא למד הפעל הנהפכת מהא הורה אל מה שלאחר הואי אשר פא הפעל כעשותם בכשב וכשב ושמלה ושלמה והחליפו החולם בשורק והבליעו הואו כבוד והטילו התנועה המורה עליה על הרלח והניחו היור להקל. אבל ענין המלה הוא כמו ענין אמרו על הורות והלל לה' (דכ"ח כ"ג ג') אלא שהורות חסר על משקל הרבות, והורות שלם ע"מ להשמעות אונים. וסבור הסברא הזאת בהרבות והעלות ושערם יוחר טוב אצלי מסבור שחי הסברות אשר זכרם בו ר' יהודה. ועוור הסברא הזאת מצאנו להשמעות ועל הורות והכל נכון כן. —

ויבא על הפעלה כמו הרבה ארכה (נלזית ד' י"ז) עקרו הרביה; ואינו רחוק שיהיה משקלו הפעל כמו ואון ותרפים הפצר (ז"א ט"ו כ"ג) וכמו הוקר גולך (טז"ל כ"א י"ז), ואע"פ שהוקר צווי בכר ידעח כי כל צווי אינו נמנע מהיותו מקור. — ויהיה מן פועל החולף על רמיונו שוה כמו עולל עוללו כגפן (ירמיהו י' ט'), ואפשר שיהיה כמוריען בושסכם על דל (עמוס ה' י"ח). — ומן המקורים מה שיבא על בנין מה שלא הוזכר פועלו כמו כי גנב גנבתי (נלזית ט' ט"ו), אח כל ענותו (תכלים קל"ג), כי הגר הגר (יהושע ט' כ"ד), והמלח לא המלחח וחתחל לא חתלח (יתחקל י"ד'). ויש שיוסיפו הרא על הרמיון הוה כמו רדה והשכבה (יתחקל ל"ז י"ט). ויש שיוסיפו עליה עוד תחין כמו שנאמר יום הלרח (נלזית ט' כ'), הלר ע"מ הגר והחו. נוספת כחוספת הרא במלח והשכבה.

העתיד מן הפעלים הרבועים יהיה על יפעלל כמו יכרסמנה (תכלים פ' י"ד), אנכי אכלכל (נלזית כ' כ"א) וכן יהיה מן המשיגים אותו מן השלישים כמו ואיך תתחרה (ירמיהו י"ב כ') כי המשיג והמושג שוה במשקל, ואם יהיה המשיג עלול העין יהיה [המושג] גם כן על המשקל ההוא. וכבר אמרנו בוולח המקום הוה כי המשיג את הרבועי מן השלישי העלול העין יהיה על שני מינים, אחד מהם כמו עד ימנן (ירמיהו ס"ז ז'), וחולל אילות (תכלים כ"ט ט'), ינפך ירו (ירמיהו י' ל"ג) והרומה לזה. והשני הגה ה' ממלמלך (שס כ"ג י"ז), ומי ממלכל

(מלכ'ג' נ') ומשקלו הכל יפעלל, מפעלל, אלא שהעין הפועל אוכר מן המין הכפול, והווין ככמו הפעלים האלה ר"ל בכמו יכונו ויחולל וינופף הם עיניהם. **הפועל** ממנו יהיה על מפעלל כמו מכרכר (ז' נ' ו' ד'), מקרקר (זעיה כ' ד'), מכרסם. ומן המשיג מתחרה בארז (ירמיה כ' ט' ו'); והמשיג מעוללי העין משובב נחיתות (זעיה כ' י' ז'), מחוללת חנין (זס נ' ט' ו'), ומי מכלכל (מלכ'ג' נ'), הנה ה' מטלטלך (זעיה כ' י' ז').

הפועל מהם יהיה על מפועלל כמו מכרכל כמעיל (דכ"ז ט' ו' כ' ז'), רק מחספס (זמות י' ו' י' ד'); ומן המשיג העולל העין מחולל מפשענו (זעיה כ' ג' ה'), אל ארץ משובבך (יחזקאל ל"ח ח'), בא לשון הוכר מן הרמיון הזה בקמץ ולשון הנקבה כסגול באשר בא איל וצבי (דברים י"ד ה') בקמץ וכא גם כן אילת (ירמיה י"ד ה') בסגול.

הצווי מהם יהיה על פעלל כמו כרכם, כרכל, חספס; וכן המקור ולכלכל את שיכתך (רות ד' ט' ו'). ומעולל העין המשיג ונלאיתי כלכל (ירמיה כ' ט' ו'), ערער חתערער (ירמיה ל"ז נ"ח), לחרחר ריב (עזלי כ"ו כ"ז), כי יכשר להיות עלול העין כאשר יכשר להיות מבעלי הכפל. והוסף הוא על הרמיון כזה ויאמר טלטלה גבר (זעיה כ' י' ו'); ויש שיהיה בתוספת המם בלא הא כמו שנאמר במטאטא השמר (זס י"ד כ"ג). והוא מן המין השני על חלל אילות (איוב ל"ט ח'), לצודר נפשות (יחזקאל י"ז ח'), לשוכב יעקב (זעיה ט"ט ה'), ומשקלם גם כן פעלל בי הווין הן העינין.

ממה ששישיג הפועל מן הבנינים לענין הנפעל וההתפעל ומה שלא הזכיר פועלו. אך מה שלא הזכיר פועלו מן הפעלים השלשים בין קלים בין כבדים, רצוני לומר הכבדים הרגושי העין כלכל, הוא בא על פועל דגש העין, כי הבנין הזה, ר"ל בנין מה שלא הזכיר פועלו מהפועל שאיננו מוסף, מוציא הפעלים הקלים אל הכוכר. וכבר בארתי זה בוולתי הספר הזה. תאמר מן הפעלים הקלים כי ארמון נטש המון עיר עזב (זעיה ל"ז י"ד), ולקח מהם קללה (ירמיה כ"ט כ"ג). ותאמר מן הכבדים הרגושי העין ואם ככלי נחשט כש ל"ה (ויקרא כ"ה ו'), יאשר בארץ (תהלים מ"ז ז'), על המנהג הזה נוהג מה שלא יזכר פועלו מן הכבדות אלא אם חמנע מזה עלת אה הע"ר כמו לא נחמה (זעיה כ"ד י"ט), לא רחמה (הזע"נ כ"ה), טרף טרף יוסף (נחשית ל"ז כ"ג) והדומה לזה; או שיהיה עלול העין כמו לא זרו ולא חבשו (זעיה ח' ו') או שחיהיה המלה זרה כמו כי מאיש לקחה זאת (נחשית נ' כ"ג). וכבר בארתי זה תכלית הבאור בוולת הספר הזה והוא ספר ההכלמה. ואם יהיה מה שלא הזכיר פועלו מן הכבד אשר על בנין הפעיל יהיה על רמיון הופעל כמו והשלך מכון קדשו (דניאל ח' י"א) כן הנחלתי לי ירחי שוא (איוב ז' ז'), ופעלו שוה בדבור לפעול הפעיל כמו יהיו משלכים (ירמיה י"ד י'). וכבר בארתי זה בספר ההשגה וזולתו. ודע כי הפעול אשר לא הזכיר פועלו הלוקח מן הפעל והדגש העין שוה בדבור עם הפעול אשר הזכיר פועלו, כעבור שהחולף מהם שוה בכוכר, ורמיון זה כי חתער מלטש (תהלים נ"ז ד') שוה בדבור עם נכבדות מדבר בך (תהלים פ"ז ג'), כלומר שמלטש על משקל מדבר, כי החולף מכל אחד מהם בני על הכוכר. והקרוי כמלטש שהוא פעול שלא הזכיר פועלו כי הכוכר אינו נמצא בשמוש הלשון הזה והטוב בו אם כן שנאמר שהוא מה שלא הזכיר פועלו, והקרוי כמרכר כן שיהיה פעול הזכיר פועלו, כי הלשון

הזה בא אל הכושר; ויתכן בכל אחד מהם שיהיה פעול שלא הושר פעולו ושיהיה פעול שהושר פעולו ושיהיה לטש הכשר נמצא ככה במצאנו מלש, והוא הרין במעטה לטבח (יחזקאל כ"א כ'), ותוכחת מגלה (מזלי כ"ז ס') והרומה לזה ר"ל שיתכן לומר בהם מה שנאמר במלשש ובמדבר. והפעול שלא הושר פעולו מהפעלים הרבנים יהיה על פועלל והעתיד שלו יפועלל; תאמר כורסם יכורסם, רטפש בשרו (מיונל'ג כ"ה) ירטפש, ופעולם יהיה מפועלל כמו דק מחספס (שמות י"ד), מברכל (דכ"ג ע"ז כ'). ויתכן שיהיה הכנין הזה למה שנוכר פעולו גם כן כאשר קרה בכחער מלשש, נכברות מדבר כך וכיהיו משלכים. והוא מן המשיג העלול העין על הדמיון הזה גם כן כמו באין תהומות חוללתי (מזלי ח' כ"ד), ולפני גבעות חוללת (מיונ' ע"ז ז'), ביום הבראך כונו (יחזקאל כ"ח י"ג). אבל

הנפעל כבר הביאנו המופת בולח הספר הזה, כי לא יהיה כי אם מן הפעלים הקלים בצרך מכריח, ואין אנחנו צריכים לשנות הדברים ההם הנה. והנפעל העומד הוא הפועל בעצמו ולא יתעבר הנפעל אל פעול אלא שבנינו יש שיהיה עוד לזולת ענין הנפעל ויתעבר אל פעול, ואם תהיה מלחו הנפעל, כאמרו החלצו מאתכם⁽¹⁾ (נמדנר ל"א ג'), אשר נשברתי את לבם (יחזקאל ו' ט'), כיום המשח אותו (נמדנר ז' י'), ואת כל ונוכחת (נרלזית כ"ז י') וזולתו וכבר בארנו זה בספר ההשגה והבאנו המופתים עליו בולח הספר ההוא והוא ספר ההכלמה. וכבר מצאנו עוד בנין כנפעל עם הפועל אשר לא הושר פעולו וכאלו הוא גם כן כנראה נפעל מחעבר, והוא אמרו נגאלו בדם (ישיע כ"ט ג'); ויתכן שיהיה כמוהו אלה נולדו להרפא (דכ"א כ' ח') על שעקרו נולדו ע"מ נגאלו וחסרו היור והטילו הנועתה על הנון. ותבונת הנפעל בפעלים אשר עיניהם ופאיהם נמלט מאותיות הסתר שנונו פא הפעל ותוסף לפניה נון כמו נכרת, נשמד, נכחד. והעתיד ממנו יהיה כהניח הנון הואת והכלעה כפא הפעל כמו יכרת, ישמר, יכתב. והצווי ממנו כחוספת הא כחחלחו והבלע הנון כמו השמר, המלט. והמקור יהיה גם כן כמזה, ר"ל בהניח נון הנפעל והבאת ההא עליה כעבור המנע ההחלחה כנה והבלע הנון כמו (ואתה המלט המלט) כי המלט אמלט (ש"א כ"א א') ואחם הנקה חנקו (ירמיה כ"ס כ"ח), ביום המשח אותו (נמדנר ז' י'), הכרת חכרת (שס"ז ו'). ואפשר שלא יניחו הנון ולא יצטרכו להביא ההא כאשר עשו במלח ונחבה לא יוכל (ירמיה ע"ט י') אשר היא מקיר (ננס על מזלומה) כמו אמרו חדר בחדר להחבה (מ"א כ"ג כ"ה), כי כאשר הניחו הנון מן נחבא אשר היא מקור הביאו עליה ההא והכליעו הנון ואמרו להחבה וההכלע לא יראה כחית, אבל ונחבה לא יוכל לא הניחו ממנו הנון ועל כן לא הביאו ההא והענין והחבה לא יוכל. ויש שיהיה הנפעל על בנין אחר וזולת נפעל ר"ל שיהיה על נפעול כמו נמול אברדם (נרלזית י"ז כ"ז) עקרו ננמול ע"מ נפעול מן ונמלחם את בשר ערלחכם (סס"ז י"א), והוא חולף; וכמהו ונהפוך הוא (אסתר ט'), ועוד ונעתור להם (דכ"א כ' כ') הם בענין נמול. אברדם והם כולם חולפים.⁽²⁾ ואפשר שיהיה כמוהם ונחתום כמבעת המלך (אסתר ח' ח'). והעתיד מן הבנין [הזה]

⁽¹⁾ ולדעת כרד"ק חינו מתעבר רק כחילו אשר החללו מקלחכם לנחם וכן נכרתי כח לדעמו פועל עומד ואת נמקום מן וכ"כ כרלזנע נעלזנים דף נד, ודעת הכרמון שסגן יתיר.

⁽²⁾ וכ"כ כרלזנע נעלזנים דף נג כס ר"מ כהנן, ולרד"ק כס צינונים.

ראוי להיות יפעיל בשבר היור והנעה הפא בקמץ וחבלע נון הנפעל כה. והמקור הפעיל בהניח הנון ותוספת הרא והבלע הנון אחר כן כמו כי הניח ינתן (ירמיה ל"ב ד'), האסף יאסף (ע"ב י"ז י"ח), לבראה בשלה (ע"ג א' כ"ח); וביום הראות בו (ויקרא י"ג י"ד) בהמיר ההא כחו, וכמהו בהגלות נגלות (ע"ו כ'), רציתי כהגלות. ועוד ובהעלות הענן (שמות מ' ל"ז), ועוד בהתעות שכור (ישעיה י"ט י"ד). ויבשר עוד שיהיה העקר בהראות הראיות, ובכהגלות בהגליות, ובהעלות בהעליות ובהתעות בהתעות על משקל הנבאות ואמרו איש מחזינו בהנבאות (זכריה י"ג ד'), וזהו המופת הוא והחו כשער הזה כרוספתם בשער להשמעות אונים (יחזקאל כ"ד כ"ו) ואז לא תהיה משער נפעול (דק סס). ואפשר שלא יניחו הנון בבנין הזה עוד ולא יביאו ההא כמו נקרא נקראתי (ע"ח ו') נשאל נשאל (ע"ח כ' ו'). ונשלוח ספרים (אסתר ג' י"ג), כי נכסף נכספת (נלצית ל"ח ל'), אך נגוף נגף הוא (זפטיס כ' ל"ט), אם נלחם נלחם במ (ס"ח כ"ה), בשחר נרמה נרמה (ישעיה י"ט ו'), הנגלה נגלתי (ע"ח כ' כ"ו). ויש שימירו ההא הזאת בחיו בכמו כהגלות נגלות (ע"ו כ'), רציתי נגלות והוא רצוני לומר נגלות תמורת (כהגלות) [הגלה]. וכן הכנין הזה כהנרף עשן חנרף (תהלים ס"ח ג'), כהחוק בסף (יחזקאל כ"ב כ"ג), המול ימול (נלצית י"ז י"ג); וכבר בארתי איכות זה באות הנון מספר השרשים מן החבור הזה כשער הנון והרלת והפא.

אבל הגפעל אשר מן הפעלים אשר פאיהם גרוניות רוב הפאים ההן חבאנה בו נעות כמו ונאכל גריש (שמות כ"ב ה'), נאחו בסכך (נלצית כ"ב י"ג), על כן נאצל (יחזקאל ט"ז י'), נהרסו ממגורות (יחזקאל ט"ז י'), ונהפכו לרם (שמות ז' י"ז), נערמו מים (שמות ט"ו ח'), ונאספו שמה (נלצית כ"ט ג'), נחרבו המלכים (מ"ג ג' כ"ג), ועליו רוב השער, ואפשר שינוח קצתם ויש שישגי הרפיות מה שיהיה מהם פאו אלף כמו ונאחו בחככם (נמדכר ל"ב ל'), אך מה שיהיה מהנפעל פאו יור תהפך היור כרוב הפעלים ואז כמו נורע, יורע, נולר, יולר, על הררך הזה הולך רוב השער. ואפשר שלא תהפך היור והוא ואז אך נבלעת כמה שיש אחריה הכלעם היור אשר היא פא הפועל מן יתיצב כצרי נצב לריב ה' (ישעיה ג' י"ג), נצבו כמו נד (שמות ט"ו ח'), ויור יחמתי אמי (תהלים כ"ח ז') בחית, הנחמים כאלים (ישעיה נ"ז ה') ע"ם הנצבים, אלא שהחית לא תרגש. והעחיר מן המין הזה ראוי להיות בשתי יודין ר"ל ייצב ייחם כמו או ירה יירה (שמות י"ט י"ג), ויחל עוד (נלצית ח' י"ב). — ואיננו נמנע שיחכן עוד כהנחן, והאסף, והראה בשלה (ע"ג א' כ"ח), והגלות והתעות, ובנשאל, ונלחם והרמה להם ממה ששמנו אותו מקור לנפעול שיהיה גם בן מקור לנפעל, ושיהיה מקור נפעל בא על הפעיל והפעיל כאשר חונן ננו או על נפעול כמו נכסף נכספת (נלצית ל"ח ל'), אך נגוף נגף הוא (זפטיס כ' ל"ט), נרמה נרמה (הזע"י ט"ו), ועל נפעל כמו ונחבה לא יוכל (ירמיה ט"ט י') כאשר לא חונן הנון, כאשר בא מקור פעל הקל על פעול ופעל חולחם מן הבנינים אשר זכרנום קודם לכן; אבל עתיד נמול אברהם, ונהפוך הוא, ונעמוד להם, לא יחכן שיהיה כי אם על הפעיל כאשר אמרתי (דק 93). ומקורם על [הפעיל] אם לא חונן הנון ואם חונן יהיה על הפעיל הקשה כחודרה. וממה שנכנה בנין הנפעל מן השמות, ואם אינם נפעלים, כאשר נכנה גם בן מהפעלים מה שהוא על בנין הגפעל, אלא שהוא בלתי נפעל כעבור מתעבר כאשר זכרנו לפנינו ובארנוהו בספר ההשגה חולחו, הוא אמרו כי היתה

נסבה (דכ"י י' ט"ו), הנון באה לבלי נפעל על כי היתה סבה אשר בנוסחא השנית (ט"ל י"ב ט"ו). וכמרו והבטחו בעשק ונלוו (ישעיה ל' י"ב) י"ס, כי איש טעם לנפעל ב¹). ואמרם עוד אם נשאל נשאל לנו (צ"י י"ט ט"ג) אשר חרגמו אם שלח לנו מנחה ואם חרצה אמר אם נתן לנו מתן, ולא תהיה הנון על הדרך הוה נוספת וכאשר בארתי בשערו מאות הנון מספר השרשים. ואמרם עוד אך נבדלה (למניח' י"ח), כלה ונחרצה (ישעיה י"ב ג'), ועד כלה ונחרצה (דניאל ט' כ"ז), כי נחרצה נעשה (ס' י"ל ל"ו), ועוד וכתבואת רשע נערכת (מזלי ט"ו') אשר פרושו עבירה, מכה נחלה (ירמיה י"ד י'), ואין טעם לנפעל בשמות האלה, כי לא נפעלו בעצמם מאומה. וכבר שמשו במשנה על הדרך הוה, כאמרם נברכת הבוכסין (כ"כ פ"ב ט"ל) כלומר ברכת הכובסין ובא נברכת ע"מ אם נשאל (צ"י י"ט ט"ג), כי עקרו נשאל בהראות הנון הנבלעת בשין ובהניח האלף. אבל

ההתפעל כבר בארנו בספר ההשגה וזולתו כי הוא בא על הפעל הקל והפעל הכבד, אבל רב באו יהיה על הפעלים הכבדים. ואינו רחוק דברי מי שאמר כי ההתפעל מיוחד בבנין הכבד בלתי הקל כאשר זכרנו בכלל מה שהביאנו מן הדברים בהתפעל בזולת הספר הוה. ואין מצאנו וילכו ויצטירו (יחזקאל ד'), הצטידנו אחו (ס' ט' י"ב) שובר לדברינו בזולת הספר הוה, כי ההתפעל לא יבא בפעלים הקלים אשר עיניהם אות עלה בעבור רפיון העין²) בצידה שלח להם (תהלים ע"ח כ"ה) ובציר נאמן (מזלי כ"כ י"ג), כי אלה השנים ר"ל צידה וציר אינם שני פעלים, אבל ראוי לחשוב ויצטירו הצטידנו אחו בכלל השרשים אשר העירונו עליהם שם אשר לא בא מהם זולת ההתפעל וחשבנו אותם שם מכלל הפעלים הכבדים, כי הכבדות נראה בהם. וההתפעל בפעלים אשר עיניהם נמלטות מן הרפיוח בא החו לענין התפעל קודם פא הפעל ההוא אלא אם יהיה פא הפעל סמך או צדי או זין או שין כי החו תהיה או מתאחרת מפא הפעל אלא אם ימלט [ל"א חס ינח זר] ממנו מעט. וכבר פרשנו זה פרוש רחב ובארנוהו באר היטב בשער זכה מספר השרשים. אבל מה שיהיה מהפעלים חו ההתפעל קודמת לפא הפעל ההוא שיקרא התפעל והיה ראוי ליתר בשם הפתח על מה שהיה מהם חו ההתפעל מתאחרת מן הפא, ר"ל מה שיהיה פאו ס' צו"ש, אך בעבור שהיה הפתח והתפעל אחד בעברית, ונהג לפנינו ד' יהודה בהם זה המנהג, ר"ל שקרא הכל התפעל, נהגנו גם אנחנו כן כמנהג ההוא הודות לדבריו ורדוף אחרי רעיון. — ואי אפשר שלא להוסיף בתחלת הפעלים אשר יביאם התפעל; וזה בעבור נח חו ההתפעל או בעבור נח הס' צו"ש אשר הם פאי הפעלים, אשר יבאם הפתח, ורמיון זה את האלהים התהלך נח (נחלת' ו' ט'), אחתה יהושפט (דכ"י כ' ל"ה) האלף חמורת הא, התהוק יהוידע (דכ"י כ"ג ח'), התאמץ (ס' י' י"ח), אשר התמכר (ט"ל כ"ח כ"ה), ובא והתפלל (ס' ח' ט"ז), והתברכו בו גוים וכו' יתהללו (ירמיה ד' כ'), קומי נא והשחנית (ט"ל י"ד כ') (הצטידנו אחו יסע' ט' י"ב). וכאשר תתאחר חו ההתפעל מפא הפעל שהיא צ' תהפך החו ט' להקל על המבטא בזה ובעבור שהוא כבד לבטא בו כחו כמו ומה נצטרק (נחלת' ט"ד ט"ו), וילכו ויצטירו — הצטידנו; גשמה יצטבע (דניאל ד' י"ב), וכאשר תתאחר חו ההתפעל

¹ ולדעת רדק הוא פעל נפעל ופרושו נדבר נלח.
² דברי המעבר מנוארים יותר לקטן דף 96.

מפא הפועל שהיה זין חתפך לדלח לעלה אשר זכרתי כאשר בא הודמנתון (סג טו). וכאשר פא הפעל היא סמך תשאר כאשר היתה ולא תשתנה כמו ויסתכל התגב (קסלמ י"ז מ') בעבור העדר העלה אשר קדם זכרה. וכאור זה, כי הם הפכוה ט בנצטרק שלא חתפך הצרי ס אם היו משאירים אותה על מתכונתה ויהיה נצטרק, וכן הפכוה בהודמנתון ר שלא חתפך הוין ס אם היו משאירים אותה על מתכונתה ויהיה הסתמנתון כי אין ביכולת הלשון זולת זה, ואין כויסתכל התגב והדומה לו דכר שייראו עליו מזה, ואיננו כן כויסתמר חקות עמרי (שיכח ו' י"ז) והדומה לו. ודע כי כן ההתפעל מה שיחעבר ורכו לא יחעבר, כאשר נאמר ויחפרקו כל העם את נומי הוהב (שטות ל"ג ג') כי נומי הוהב פעול ויחפרקו, ונאמר והתנחלחם אחם¹ (ויקרא כ"ב ט"ו) חולח זה הרבה. והעתיד מן ההתפעל יהיה יחפצל בצרי ובפתח גדול כמו וישחמר חקות עמרי, ויסתכל התגב, יתהלל המתהלל (ישיש ט' כ"ג), אל תחרר (שלי כ"ט ו') כי על כל יתגדל (דניאל י"ח ל"ו). וכבר בא על יחפעול בואו המשך, ירדף אויב נפשי (תהלים י"ו) ואמר ר' יהודה כי עקרו יחרדף והוא מחעבר אל נפשי. והפועל מהתפעל יהיה על מתפעל כמו מתהלך בחמו (שלי כ' ו'), יתהלל המתהלל (ישיש ט' כ"ג), ממחכבר (שלי י"ב ט'), יש מתעשר (סג י"ג ו'). — והצווי ממנו החפצל בצרי כמו התחתן (ש"ל י"ח כ"ג), התהלך לפני (נחשית י"ז ט'), וגם בפתח כמו לך התחזק (ש"ל כ' כ"ג). והמקור על תכונת הצווי שזה כמו כליל התקדש חג. (ישיש ל' כ"ט), להתהלך לפני ה' בארצות החיים (תהלים קי"ז ט') להתהלך לפני אלהים באור החיים (סג ל"ו י"ד), על כל התנרב (שולח ח' ו'), ואת התרנוך (ש"ל י"ט כ"). ויש שבא על התפעלות כמו מן התחברות אליו (דניאל י"ח כ"ג); ומן הבנין הזה אע"פ שעינו משונה² אמרו עם התנדרבות (שולח ז' י"ו), כי הארמי שזה עם העברי בלשון הוה, הלא תראה שאמרו בפועל די כל מתנרב במלכותי (שולח ז' י"ג). ומעול הלמד בהתגלות לבו (שלי י"ח כ'), וכהתפלל עזרא וכהתודחו (שולח י' י"ח) עקרו התגליות, התודיות, על רמיון התחברות, אלא שהלמד עלולה וחסרה. וכבר שמשו במה שמחעבר מהתפעל בבנין מה שלא הוזכר פועלו, נאמר אחרי הכבס את הנגע, אחרי הכבס אתו (ויקרא י"ג כ"ט) עקרו התכבס, וכמהו אחרי אשר הטמאה (דברים כ"ד ד') עקרו התטמאה, ונבלעה תו בטיח, וכמהו לא התפקדו (נמדנר ח' ט"ז), התפקדו וכלכלו (ש"ל כ' כ"ז). ואני רואה שהפעל ממה שמחעבר מבנין התפעל לא יהיה כי אחרי שובו אל מה שלא הוזכר פועלו, ד"ל אל מתפעל, ויאמר מוחפרק או סיפס בהבלעה, מוחפקר או מופקד, מוחכבס או מוכבס, מוחטמאה או מוטמאה בהבלעה, וכבר אסרנו כוולח החבור הוה כי התפעל לא יבא על הפעלים הקלים העלולי העין ואל הענין הוה נטינו לפני זה (דף 95) באמרנו: וההתפעל בפעלים אשר עיניהם נמלטות מן הרפיון הוא בא התו לענין התפעל קודם פא הפעל ההוא, כי הפעלים שעניהם רפות כלם קלים כשידיו על בנין פועל, אלא אם חתפל הלמד שלהם יצאו אל הכבדות ויהיה על בנין פועל

¹ ולדעת רד"ק נמכלול ע"ו לט טלחנו כנין התפעל כי סס נדד נעועדיו, לט ילט אל נלעדיו, ופירש ויתפרקו מנומי הזהב וכן וכתמלתם חותם, כמו מרם, זהו נלתי מתעבר, וכן ירדף חוץ נפשי איננו כמו יתדדף אך מורכב מננין קכל ומננין פעל כדגש.

² (ר"ל חט"פ שנין פעלו שהוה הכי"ת נלח נקמן תחת שבעתי הוה כז"ל.

ואמרנו קודם לזה: כי הצטיירנו אחו איננו שוכר לדברנו זה אע"פ שבא מן צידה, כי צידה איננו פועל והצטיירנו כנוי על הכבדות ואין מן הדין לשפוט על שרשו בקלות כי אם בראיה, והוא הדין בוילבו ויצטירו; ונאמר הנה כי ההתפעל יבא על הפעלים המשובשים הכפולים הלמדים מן הפעלים העלולים העיינין כי הם כבדים גם הם בעבור השתנותם מבנין פעל על התנאי. והוא עצמו מהקדמת חו התפעל על פא הפעל כאשר לא תהיה הפא סוצ"ש; זאת היא ההקשה כמו ועתה אל תחלוצו (ישעיה כח כ), וירא און ולא יחבונן (שליח יל יל), ממחוקממים כימינך (תהלים יז ו), מחעורר (ישעיה מד ו), מחחולל (ירמיה כג יט), ויתפצצו (תנחומי ג ה). וכדומה לזה. — ודע כי הפעלים אשר פאיהם יוד כאשר יביאם התפעל תהפך היוד בקצתם ואז כמו בהתורע (נלשית מה), יתוכח (טיכס ו כ), והתורה (ויקרא ה ה); וכרוכ השער תשאר היוד על מתכנחה כמו ויתילדו (נמדנר לית), ויתיצב (שם כח כ) ויתיעצו (תהלים מג ד). וכבר בא הנפעל בקצת דבריהם על הנתפעל נאמר ונוסרו כל הנשים (יתחלל כג נח) עקרו ונחוסרו, ונאמר אשת מרנים נשחזה (מזלי כז טו), אבל בדברי רבותינו ז"ל הוא נוהג בו חמיר. — אמר מרון, כבר זכרנו כשער הזה רוב שמוש הפעלים הנצולים מן הרפיון ומהכפל ואנחנו מורים בשמוש הפעלים העלולים והפעלים בעלי הכפל על שני ספרי ר' יהודה, ר"ל ספר אוחיות הסחר וספר בעלי הכפל, ונורה בדיעת זה גם כן על ספרנו אנהנו בהשגה ואגרתנו הירועה בספר ההערה וספרנו כיסור ובקרוכ וזולתם ממה שחברנוהו בענין זה ולא יתכן להקיש ממה שזכרנו משמוש הפעלים השלמים על כל שמוש הפעלים העלולים והפעלים בעלי הכפל, כי מוכריהם להחידר שני המינין האלה בכנינים לא יהיו כזולתם אע"פ שיהיה להם הבנין אשר יש לו דומה בפעלים הנצולים מהם, ועל כן צריך לדרוש דבר זה מן הספרים המיוחדים לי, אשר הורינו עליהם, ואנחנו נסמוך לקדם זכרנו מן השמוש מה שהוא דומה לו, והוא זכרון קצת מה שיקרה בפעלים אשר תבואם אחת מאוחיות הגרון אשר הם אהח"ע, כי הם שונים בשמושם כזולתם מן הפעלים כרוכ הפנים.

ש ע ר טו.

זכרון מה שיקרה בפעלים ובשמות אשר תבאנה בהן אות הגרון.

דע כי לאוחיות הגרון ענינים מיוחדים ופנים אשר אינם לזולתם מן האוחיות. וראיתי ראש הישיבה הפיתומי ז"ל (הוא ר"מ גאון) אומר בפרושו לס' יצירה (פ"ד ה"ג כ"י וליכנו הגדפס) שיש לו בהם חבור שלם אבל לא הגיע אלינו ולא ראיתיהו ואני זוכר מזה בשער הזה כללים בקצרה יורו על שאריות כע"ה.

ואומר כי כאשר יהיה פא הפעל אחת מן אות הגרון תהיה הפא ההיא כפעל

העתיד נעה כרוכ המקימות ותהיה אות העתידות נעה כפתח אע"פ שיהיה הפעל קל אם תהיה תנועת הפא כפתח, או כסגול אם תהיה תנועת הפא כסגול, כמו ויערכו אתם מלחמה (נלשית יד ח) ויעברו אנשים (שם לו כח), ויחלמו חלום (שם ט ה), ויחננו (שם כ ב), כיום השכח יערכנו (ויקרא כד ח), נעזבה נא (נמטיה ה י), ויהפכרו למעלה (זופטיס ז יג), ואהרגה את יעקב (נלשית כז טא), יאסרוהו בשנים עבדים (זופטיס טו יג), אם תארגי (שם יז יג), אל תהרש (ש"ל ז ח).

אעגנרנו (ליונ ל^א); אל חמטאו בילד (נרלזית טנ כנ), ויחרדו (סס סס כה),
יהרסם (תהלס כח כח), יהלמני (סס קמט ה). ויש שימלט ממנו הרבה מן
המנהג הזה ונוהג בנה הפא על העקר והנוע אות העתירות פעם בפחה גדול
ופעם בסגול כמו אולי יחסרון (נרלזית יח כח), ויעקבני (סס כו לו), עתה יחרדו
(יחזקאל כו ח), ויעקשני (ליונ ט כ), יחנכנו (דנריס כ כ), ויחלקו להם את הארץ
(מ"ל יח ו), נעצרה נא אותך (זופטיס יג יו), ויעזרו אחרי אדניה (מ"ל ח ז),
ונראתו ולא מראה ונחמדהו (ישעיס ג כ), עד אשר יאשמו (הזע ה טו). ואם
תהיה העין רגושה לא תהיה הפא תהיה הגרונית כי אם נחה לעולם, כמו ויחדלו
לבנת (נרלזית יח ט'), ויחפרו כל מצרים (שטות ז כד), לכה ונעברה (מ"ל יד ו);
וכן מה שהיה מן הפעלים החולפים על דמיון הפעיל ופא הפעל גרונית תהיה
נעה על הרוכ בחולף ובעתיד, כמו העלית מן שאול (תהלס ל ד) אל תעלני
בחצי ימי (סס קנ כה) האריכו למעניהם (סס קמט ג) למען יאריכו ימך (שטות
כ יג), וזה וזולתו ממה שרומה לו הוא ממה שמקבצים בו העברים בין שלש
אותיות נעות במלה אשר תבאנה בה שתי אותיות דומות זו לזו¹ כאשר באר
בה ר' יהודה בספר אותיות הסתר ואמר (דף 20) שאינם מקבצים ביניהם בכל
מלה נמלטת מאותיות הגרוניות ומהפגש הכפל, וכבר המציאנו אנחנו בספר
הקריב והישור מלות רבות קבצו בהם בין שלש תנועות והמלות ההן נמלטות
מאחז"ע ומאותיות הכפל², אלא שתנועת האות הגרונית ותנועת הכפל המונע
[חובה] ותנועת האות אשר איננה גרונית ולא כפולה במלות ההן אשר הביאונו
אנחנו ובזולתם הרבה איננה חובה, וע"כ היה קל עליהם לקבץ בהם בין שלש
תנועות. ויש שחבא נחה על העקר כמו ושחטה שטים העמיקו (הזערה נ) העמיקו
שחתו (סס ט ט³), וה' העלים ממני (מ"ל ד כו), תעלים לעתה בצרה (תהלס
י ח). — ואם תהיה למד הפעל גרונית תהיה עינו בעתידו אשר הוא דבק בכנוי
הפעול בו נמשכת בקמץ על המנהג בכל יפעל, כאשר זכרנו בשער השמוש
(דף 84) בזכרנו ואיש אחר ישכבנה (דנריס כח לו) וזולתו, כי עתיד כל פעל
שתהיה הלמד שלו גרונית לא יהיה כי אם על יפעל בלא ואו, כמו ישלח, ישמע,
יקרא, יגבה לב איש (מזלי יח יג), וזה (נכנוי הפעול) כמו וישלחהו — וימצאהו
איש (נרלזית לו טו), ויקהו (סס סס כד), אם לא יסחבום (ירמיה טז כ),
ישמעני אלתי (מכס ז ו), אם אשכרך (תהלס קלו ה), וישנאה אמנון (מ"ל יג טו),
יקהו וישארו (דנריס לז יח).

דְּרָצוּי לאחר ולרבים מאלה הפעלים כשהוא דבק בכנוי יהיה במשך עין
הפעל בקמץ, שמענו אדני (נרלזית כג ו), שמעוני אחי (דכ"ח כח כ), ובקעהו
(שטות יד יו), קום משחרו (מ"ל יו יג), ספחני נא (סס כ לו), והיא ההקשה בכל
יפעל אע"פ שלא תהיה הלמד שלו גרונית, רצוני שתאמר יִרְצֶנִי, יִרְצֶה, לבשהו,
נשקוה. ואם יהיה הפועל הוה ממה שיחכן לחסרו ויחסרהו, תשאר העין על
הקמעות כמו שִׁאֲהוּ אל אמו (מ"ל ד יט), שְׁחַנִּי (ירמיה לט יג), יִרְמִיָּה (מזלי ג ו).
ואם תהיה עין הפעל גרונית יהיה עתידו גם כן על יפעל כמו שאל, ישאל, שחט,

¹ כמו קללת, רכנתו, מללי, גללי (נחמיה יג לו).

² כמו ותבקצי ולא תמלא (יחזקאל סוף כו) וזכר שניך (זופטיס יג יז) וזכר עגרת
(ויקרא ככ לו), יִרְצֶנִי (מזלי כח כג) חלקטה (דוח כ ז), שִׁפְיָה (תהלס לט יג).

³ כ"ה כנ"י מדוייקים כמ"ל כמ"ל וכ"כ המכלול דף ע' ב' העין בשאל לכדו.

ישחט, סערו יסעד, בח, יבחן. וכאשר ירבק בכנוי הפעול תהיה העין נמשכת גם כן כמו ולמה תשעני (ש"ל כח יו), כי ישאלך בך (שמות יג יד) וישחטוהו (ויקרא ט טו), יסעדנו (תהלים ע"א ד), וימינך הסעדני (שם יח לו), יגאלנו (ויקרא כה ז), ויבחרך (ישעיה טז ז), יסחבום (ירמיה טז כ); ואפשר שיניעו העין כשבא ופתח וזה מעט כמו ואנעלך תחש (יחזקאל יו י). ויהיה בצוי הרבק בכנוי הפעול נמשך גם כן סעדני ואושעה (תהלים קיט קיו). כחנני ה' (שם כו ז), קרבה אל נפשי (שם פט יט), (רלס לעיל 85), שבו וסחרוה (נחמיה לז י), האותיות שאלוני (ישעיה מה יט); ואפשר שיהיה עתיד קצת מה שעניו גרונות על יפעול כמו יאותו לנו (נחמיה לד כד), ויגהם עליו (ישעיה ה ל), ומה אועם (נחמיה כג ח). ואפשר שיהיה ואנעלך תחש קודם רבקי בכנוי אפעיל, ויהיה אז אנעלך על משפטו. ואם לא יהיה הצוי מן המין הזה רבק בכנוי ויהיה צוי לרבים תהיה הפא פתוחה כעבור אות הגרונות כמו רחצו הוכו (ישעיה ס יו), רחקו מעל ה' (יחזקאל יא טו), וסעדו לכם (נחמיה יח כ), טענו את בעירכם (שם מה יו) בחרו לכם (ישעיה כד לו), טעמו וראו (תהלים לד טו), לחמו בלחמי (מזלי ט ה), ושחטו הפסח (שמות יב כח), ושאלו לנתיבות עולם (ירמיה ו יו). ויש שיתרמה הצוי הזה מן הפעל הקל לצוי מן הפעל הכבד אשר עניו גרונות גם כן, וזה כעבור המנע רגשות בו כמו אמרו מהרו ללכת (ש"ל ט"ו י"ד) נחמו נחמו עמי (ישעיה מ), בארו, מאמרו ובאר על הלחוח (תנחומי כ כ). ומה שיהיה מן הפעלים אשר למריהם גרונות על דמיון פעלה או הפעלה בשבר ההא או הפעלה בקבוץ ההא ברבר עם הנקבה כמו לא זכרת (ישעיה יו י), וסגרת הרלח ויצקת על כל הכלים (ש"ל ד ד), את נשמת אחי (ירמיה לו ו), העשרת מלכי ארץ (יחזקאל כו לג), השלכת, בהשיב השלכת מקברך (ישעיה יד יט) אל לשון הנקבה, כי למר הפעל ההיא חונע כפחה. ותהיה החו אשר היא סימן הנקבה רגושה עור כמו בה' אלהיך פשעה (ירמיה ג יג), ולקחת בידך (ש"ל יד ג), ברב דרךך יגעו (ישעיה נו י), אשר שבחת אחי (ירמיה יג כח), הגעת למלכות (אסתר ד יד), השבעת עמים (יחזקאל כו לג), והמלח לא המלחת (שם יו ד); והיא הרקשה גם כן בנפעלה כמו ונכלמה (שם יו נד) ר"ל שחונע הלמד בפחה, ויאמר ברבר עם הנקבה נשכחת, נלחת והרומה לזה. ואם חומר החו בהא נפעלה בספור על הנקבה חונע הלמד עור בפחה אלא שהחו תהיה קלה, וזה הוא ההפרש אשר בין הרבור עם הנקבה ובין הספור עליה בדמיון הזה, ר"ל רגשות חו הרבור עמה ורפיות חו הספור עליה כמו ונשכחת צור (ישעיה כג טו), ואת כל ונבחה (נחמיה כיו), וכבר פרשנו ונכחת בתהלה ספר ההשגה* והביאנו המופתים על כירור סברתנו זאת והפלגנו בזה עוד בזולת הספר ההוא. וזה ההפרש אשר זכרנו בין הרבור עם הנקבה ובין הספור עליה איננו כי אם כפעלים אשר למריהם נצלות מן הרפיות אבל הפעלים הרפויים הלמד אין הפרש בהם בין שני השערים האלה כאשר נאמר ברבר עם הנקבה נלאה ברכ עצריך (ישעיה מו יג), עור אבנך ונבנית (ירמיה לע ד) ונאמר בספור עליה כי נשאת למעלה מלכותו (דכ"א יד ז); אך ולקחת גם את דודאי בני (נחמיה ל טו) הוא מקור עמוף על מקור והוא [כ"ב שני, קחתך כמו

* ויסיח לפי זה ונכחת דברי משה כמו שפ' הראשון והפסוקים וכן פי' הד"ק: אלו היתה טלה ונכחת דברי פסלך היתה התו דגושה, והנה הים דפסה, והים נעקוס הול כנקבה כמו ונכחת זור.

ולקחת רצון מידכם (מלאכי נ יג) אשר הוא גם כן מקור עטוף על מקור ר"ל פנות אל המנחה; והלמד מכל אחד מהם פאו והוא אם כן מקור שלם¹. ואמרו ולכלתי קחת מוסר (ישיעיה יז כג). מקור חסר, והחו בשניהם נוספת לכלי חמורת דבר כאשר היא בבצדקתך אחיותך (יחזקאל יו נב). וזולתו, אלא שהחו בקחת מוסר אפשר שחיה לחמורת החסרון, וכאשר השיבו עליו בולקחת גם את רודאי בני ובולקחת רצון מה שיהיה חסר ממנו השאירו החמורה ההיא כאשר הייתה שלא ישתנה המקור, כאשר אמרנו שהם עושים כן בפעלים בעלי הכפל, ר"ל ביסב אתו (מ"א ז כג), ויסבו את העיר (יהושע ו יד) וביכח שער (ישיעיה כד יב), וכל פסיליה יכחו (מיכה ה ז) והדומה להם, כי כל אחד מן יסב ויכח חסר אחד מכפליהו והעקר בהם יסבב ויכחח, וכאשר חסרו הכפל האחד מכל אחד מהם המירו ממנו מה שעומד במקומו בהשלמת הכנין כ"ס הנח הרפה המוסף אחר יוד, וביכח רגשות הכף — כי ממנה העברים החמורה בשני המינים האלה על דעת ר' יהודה, אבל אנחנו יש לנו ברגוש הואח סברא אחרת אחת עתיד לראותה בשער ההבלעה (זער כב) — אך כאשר השיבו אל כל אחד מן יסב ויכח מה שחסר ממנו, באמרם ויסבו את העיר (יהושע ו יד), וכל פסיליה יכחו (מיכה ה ז), ר"ל כאשר השיבו בית יסבב בויםבו והבלעוה, וחו יכח בויםבו והבלעוה השאירו הנח המוסר בו כ"ס באמרם יסבו והרגשות המוסר בה כ"ס באמרם יכחי אע"פ שהשיבו אל כל אחד מהם בהבלע מה שהיה חסר ממנו וסרה ממנו העלה המחייבת להוספת החמורה; ועשו העבריים זה שלא ישתנה הפעל העתיד ר"ל שיהיה פעל הרבים בנוי על פעל האחד שיקלו בלי הפרש ביניהם באיכות המשגת לפא כאשר היה זה כן בכל הפעלים העתידים מזולת המין הוה, וזה ממעשה העבריים ומנהגם והוא דומה למה שעושים הערב. וכבר נהנו בכמו זה והדומה לו בזולת המין הוה, וכבר זכרנו אנתנו זה עליהם בזולת החבור הוה לצורך שהביאנו אליו ביוחר באור מן הדברים האלה וכל זה קורה בשער (?)

ועתה נשוב אל מה שהיינו עוסקים בו ונאמר כי משקל לקחת על מה שקדם מן הבאור פ"ל בהקל על דמיון פ"ל (ד"א ו מ ה²) שם עיר, והפחח בהקוף הוא בעבור החיות. ומשקל צדקת מאמרך בצדקתך פ"ל ע"ד פ"ל שח גמלים (ישיעיה לו). ומה שיהיה מהפעלים האלה אשר הלמד שלהם גרונות ע"מ פועל יכשר בענין הנענה בפחח כמו לרוקע הארץ (תהלים קלו ו), רגע הים (ישיעיה נח טו), בראך יעקב (זס מג א), ושסע שסע (ויקרא יז), ויש שיקרה זה כמה שאין הלמד שלו גרונות והוא מעט כמו כי גוי אבר עצות (דברים נג כח). ואפשר שיונע בצרי מה שהלמד שלו גרונות על עקרו והתחדש בין העין ובין הלמד חנועה בפחחות בעבור האות הגרונות כמו אמרו כי ש"פ (תהלים סט לד), פוחח את ירך (זס קטב יו); וחקרה התנועה הזאת גם כן כמה שהוא על זולת דמיון פועל מה שהלמד שלו גם כן גרונות כמו אמרו פ"ל ימה (דניאל ח ד), מפחח בית דוד (ישיעיה ככ כב), עשה ירה למתעדים (תהלים קט יט), ורצע — במרצע (שמות כח ו). ומה שיהיה על דמיון פ"ל כמו סכנת (מ"א ח א) כמה שהלמד שלו גרונות חנוע העין והלמד שלו בפחחות כמו ורכבה שמעת (נחמיה

¹ ולדעת רדק נכלול דף פ"כ הוא מקור חסר והלמד לזמות.

² נסמרינו פ"ל, אמנם ר' יונה מניחו גם לטעם דף 59 נקטן ומי"ם רכס כחנרו ד"א ו', ח'. וכן כתב מ"ג.

כו ה), לגפן סרחת (יחזקאל יו ו), ושסעת שסע (ויקרא יא ג). ומה שהוא על ספצ"ל מהשער הזה כמו כי משמרת (ע"ל סוף כג) תהיה עינו ולמרו פתחות גם כן כמו רקח מרקחת (זמות ל כה), ואין משלחת (קבלת מ ח); ואם תהיה הפא מהרמיון הזה גרונית פתחת המם בו כמו אל המהפכת (ימינה כט כו), ללחם המערכת (נחמיס י לד), כל מחמצה (זמות יב כ), מרחשח (ויקרא ז ט). ואם תפול אות ההודעה או האות אשר יעתיקו תנועתה אליה בחסרה על אות גרונית, חמנע האות ההיא הגרונית מהרגשות וחונע אות ההודעה או האות אשר נעחקה אליה תנועתה בקמצות כאשר לא תהיה האות היא הגרונית חית כמו אמרו שני העמר (זמות יו כג), האפור (זס כח ו), העבר העברי (נלזאית לט יו), העולה היא (קבלת ג כא), והאיש משה (נמדנר יב ג), לאחי (זס טו יב), לאפר (זמות כה ו) לאיש (נלזאית מג ו), דאש, דהר, דהר; ואפשר שיניעו קצתו בפחת וזה מעט, כמו דעורים (ז"כ ה ו), עינים הייתי לעיר (ליונ כט טו); ובמסורת העברים קמץ העורים פתח (כל פטייל פתח וכל יהודייל קמץ). אבל אם נפל אות ההודעה על חית לא יניעוה כי אם בפחת כלכר כמו החדש הזה (זמות יב ג), אח השעיר החי (ויקרא יו כא), כל גבורי החיל (יכזע ט יד). ואם תחסר אות ההודעה ונעחקה תנועתה על מה שלפניה, חונע האות אשר נעחקה אליה התנועה בפחת גם כן, כמו ויטמנהו בחול (זמות יב יב) לאפר ולחשן (זס כה ו), אשר לחרב לחרב (ימינה מג יא), לחמש (נלזאית מז כו), כחסר (זס כא כג), וכחול ארבה (ליונ כט יח); אלה הפחתין נעחקין (האותות האלה) מאות ההודעה החסרה, כי העקר גבורי החיל, השעיר החי, ללחם המערכת ומנחם התמיד ולעלח (הבקר) [התמיד] השבחות החדשים (נחמיס י לד), ישיבי החרבות (יחזקאל לג כד), ואם תחסר ההא יעתיקו תנועה אל מה שיש לפניה כמו אמרו אם לא אשר בחרבות (זס זס ט), בשבחות ובחדשים (זס מז ג), לשבחות ולהרשים ולמועדות (דכ"ז ח יג), העקר בהם בהחרבות, בהחדשים, להחדשים. ואינו אות שיהיה דינה שחונע בקמץ חטף, החטפות בה במכתב ובלשון יחד או תהיה בלשון כלכר מבלי המכתב ותהיה האות הסמוכה לה גרונית, יעתיקו הקמצות ממנה אל האות הגרונית וחונע היא בקמץ גדול, כי לא יתקדם הקמץ חטף פתח גדול אלא אם תהיה האות אשר היא רגושה כמו ואלקטה¹ בשבלים (רות כ ג), יורה אותך זה יקדים למד לחדשיו יבקר (יחזקאל מז יב) בקמץ גדול וזה בעבור החטף אשר אחריה ועקרו שיהיה בחיריק כמו שכן לשבטיו (נמדנר כג ג), וכן העקר בקוף קסמי נא לי (ע"ל כח ח) שיהיה בחיריק והנועה בקמץ גדול וזה בעבור החטף אשר אחריה אע"פ שהוא זר; יקדים עוד ואו וחלים רעים (דנבים כח נט) בקמץ גדול בעבור החטף אשר אחריה ועקרו שיהיה שרק כמו ופראים עמרו על שפים (ימינה יד ו). יקדים מם ואין מעמר (תכליס סג ג) בקמץ גדול בעבור החטף אשר אחריה ואם הוא זר, כי אפשר שיפארו בקמץ חטף מן המלות מה שרעתם להניעו בשבא ופתח כאשר בארתי (זעל ל) בזכרי המלות הורות, וכבר הכשרתי בואין מעמר בספר הקרוב והישור פנים אחרים טובים גם כן. ועקר מם ואין מעמר לחיות בפחת גדול כמו מם וממעמדך יהרסך (יזעיס כג יט). וכמו מה שזכרנו ממה שתעחק בו הקמצות אל האות הגרונית אמרם מה פארי (ע"ל כח ד) היה המשפט להיות כמו פאיש

¹ הקוף נח"ק וכן טנקד סרד"ק נעכלול דף כ' ובזאזים ובכ"י הכילה כע"ל ונפרינו כזאז.

(ט"ז ד כו); על פאפס את תורת ה' (עמוס נ ד) היה המשפט להיות כמו פאפס אליו (אמרג נ ה), וכמו זה ביום דתרי (יחזקאל כ ה), היה פאפס במרכבה (מ"ז כ כ לה), ערים פתריבית (יחזקאל כט יב), ולכסא פאחיים (דנ"ז ט יח) היה משפטו להיות כמו שש פאפרי (שמות כו), אשר אחה מראה (שס כה ט), ומקור משוח (מט"ז כה כו); כי התייתי (ט"ז כ כ ל) היה המשפט כמו השלכתי (תהלים כ כ יא), בושו ויהקלמו (יחזקאל לו כ), ולא הכלמנו (ש"ל כה טו), מאשר לא הגלו (ירמיה ע ז), הבקעה העיר (ירמיה לו ט). ופאפרי חי (ויקרא יו י), יחרם כל רכושו (עזרא י ח) היה המשפט להיות החטף ביד כמו כליל תפסר (ויקרא טו); לפאפרי למלך (ש"ל טו) המשפט שיהיה כמו לפאפרי בדרך (שמות כג כ), כי הוא קודם הסמכו אל הכנוי למשח עליהם מלך (שופטים ט ח). ואפשר שחננה האות הגרונית וחשאר הקמצות במקומה כמו ועלה פאפרי (יחזקאל כ כ), יעלה פאפס (ישעיה לד ג). ואמר דפרי (שמות כה) והניחו החית ודגשו הביח; ונאמר יהקל לא חתלה (יחזקאל יו ד) ולא נעחקה הקמצות אל החית בעבור דגשו החו אפ"ש שקמצות ההא על דרך זרה כאשר זכרנו בשער המלות הזרות. ואפשר שמוניעים בפחה מאוחיות הגרון מה שעקרו להניע בשבא כמו עין הלמענך חעוב הארץ (איוב יח ד), כי היה עליהם השבא בו לכובד בעבור השבא אשר אחריו, וכמהו ממעשרו (ויקרא כו לה), המעלך טארץ מצרים (דברים כ), ונעלך לא בלחה (דברים כט ד), ממעיני הישועה (ישעיה יב ג), בערך (ויקרא ט ז), בעדכם (איוב טח ח); וכוה קורה בהא השאלה לדעת הנפלה על אות גרונית ר"ל שיונע בפחה ואפשר שיניעוה בסגול כמו העבד ישראל, (ירמיה נ יד) וזה הוא ההפרש בין הא ההודעה ובין הא השאלה לדעת, ר"ל שהא העבד ישראל פחה והא העבד העברי (נחלית לו ט י) קמץ והוא המנהג במה שרומה לו וכמהו העירם חיים (שמות ד יא), העצב נבוה (ירמיה כג כח), הארץ עולם (איוב כ כו), האתה זה (נחלית כו כא) האיש כמוני יברח (נחמיה ו יא), החייתם כל נקבה (נמדנר לו טו); ובסגול פאפרי הריחי (נמדנר יא יב), פאפרי לארם שיחי (איוב כה ד) פהיחי זאח בימיכם (יחזקאל ח כ), פאפרי חאמר (יחזקאל כח ט); וכן אם חתיה הא הפעול נופלה על הא גרונית והיה מקומה שבא, חנהג גם כן המנהג הזה מן הפחתות כמו הא העירחתו בצדק (ישעיה טו יג) ההתח כיום מדין (שס ט ד), כי המשפט בהעירחתו להיות כמו יהאפסיחיו (יחזקאל יד ח) לולי העין, והמשפט בההתח להיות כמו פסכת את לבם (פ"ח יא לו) לולי החית. וכבר טעה המשורר *) באמרו

העירית ותדשת אהבים והלהבת והשקת קרבים

והניע ההא בשבא ופחה; וכבר השיבוחי עליו זה בעלומי בעח שלמרחי לפניו. ומה שיהיה מן ווי העטוף דינה להיות בשבא ונפלה על אות גרונית נעה בשבא ופחה ולא יוכל הלשון להניע ההוא והוא בשבא המוחל בו בעבור הנוע מה שלאחריה, חונע הוא והוא בפחה כמו ואחלל שרי קדש (ישעיה נג כח), ואשכרם בחמתי (שס סג ו), ויחר אפי בדם ואכלם (שמות לז י), ואמוחתו (ש"ל ח י, לעיל דף 51), העקר כאלה והחמה להם להיות בשבא, ואם ענין רובם

(*) והוא ער ילחך בן ער שזול אשר כיה רבו נעמיני כזירים כימי כחיותו כמלכ מדנרי כמחבר לקטן שער יט.

החליפה (הענר) כי ממנהגיהם שיניעו הוא המורה על החליפה בשבא מוחל כמו אמרו ואחנה לחרם יעקב (ישיב סוף טג), ואכוס עמים באפי — ואוריד לארץ נצחם (סד סד ו); והעקר באלה הוויין השבאיות הקמצות, כי ענין הפעלים האלה החליפה, והומרה הקמצות בשבא, בי פעמים רבות יהיה הפעל העתיד במקום החולף, וכאשר היה דעחם להיות הפעלים אשר וויהם פחוחות בשבא, ונמנע זה לרוחק, הפכו השבא לפתח. וכבר בארתי זה יותר מהבאור הזה במהברח הקרוב והישור (לעיל 24 ולקמן פ' יח). והעלולה הזאת מכלל מה שלא הרגיש בו אדם וולחנו. ומה שהיה רינה מן ווי העטוף להיות בשורק כמו ושמרחם לעשות (דנדיס יז לב), ולמרחם אתם ושמרחם (זס ה ט), וקראחם בשם אלהיכם (מ"ב יח כד) והרומה להם, והיה אחריה אות גרונות נעה בשבא ופתח, יומר השורק שהוא בפתח בעבור הכוכר לבטא בו כמו ועבדתם, ועבדתם, ועבדתם וברכת אלהים (מ"ב יז י), ואמרחם, ואכלתם, ואהבך וברכך (דנדיס ז יג), ועשה את חטאתך (ויקרא ט ז), ואספתו אל חוך ביהך (דנדיס כג כ), ואסרנוהו לענוהו (זופטיס יו ה) ואסרחם את הפרוח (ז"ל ו ז), ועשיהיהו לי ולבני ואכלנהו (מ"א יז יג), ואכלהו (ישיב סוף י), והעם הזה עצים ואכלתם (זס ה יד), הדין בוים האלה והרומה להם שיהיו בשורק והיה כבד להניע מה שלאחריה בשבא ופתח עם האות הגרונות, ואילו לא היתה גרונות לא היה בזה כבד אע"פ שהיה מונעת בשבא ופתח כמו שנאמר יחזקאל ולא חמצאי עוד (יחזקאל סוף כו), יצ"ה שביך (זופטיס ה יג) וזולתם רבים. — והלמד שרינה להניע בחירק הנופלת על השבא כמו למד לקרא לשבויים ררור (ישיב סוף), לשמרך בררך (זמות כג כ), עת לקרוע ועת להפור (קבלת ג ז) והרומה להם, כאשר היתה אות השבאית אשר אחרי הלמד גרונות מונעת בשבא ופתח חונע הלמד והיא בפתח במקום החירק כמו למד ולאסורים פקה קוח (ישיב סוף), לאשר בחשך (זס טט ט), לאחוזת עולם (נחלית יז ט), לחטא בהנה (ויקרא ה כג), לעזור ולהבשיל (דכ"ב כה ט), לעלות על מזבחי (ז"ל כ כח), ולאביגיל (זס כה יד), האמרוח לארניהם (עמוס ד); וזאת עוד היא עלת הפתח למד לארני לעשו (נחלית לב יג) כי העקר באלף הוא שהיה מונעת בשבא ופתח וכאשר רפתה נשארה הלמד על פתחותה, וכך אני אומר בהפתח לה' אלהינו (דנדיס כט כט) ובית אך בה' נמדנר יה ט) וכף מי כה' אלהינו (תהלים קיג ה); וזה קרה עוד בבית בעבדה אשר חעבר (נחלית כט כו) מפני שהיא לסתם ואילו היתה להודעה היתה הבית קמוצה בי היה עקרה להיות בהעבדה בקמצות ההא, ואילו היו מפילים ההא על מנהגם היתה הקמצות נעתקה אל הבית כאשר קרה בבית כי באש ה' נשפט (ישיב סוף יז) ובית דהר (זס כה ו) וזולתם; וכן קרה בבית בערוץ נחלים (איון ל ו), באכלכם מלחם (נמדנר טו יט), ובכף כארים עלי מים (זס כד ו) כי הם לסתם, אבל בחור בארמים (ז"ל ה טו) קמוץ הכף בעבור שהיא להודעה והעקר בו כהארים בקמצות ההא וכאשר חסרה ההא נעתקה הקמצות אל הכף, כי רוב דכריתם כן הוא בחסרון ההא הזאת; ואפשר שלא יחסרה כאשר נאמר להעם הזה (דכ"ג יז) להגדוד (זס כה י), להמזבח (זס כט כו). ואפשר שיניעו קצת האותיות האלה אשר עקם החירק בסגול כמו ויהי קעיד אלהים (דכ"ל טו כו) משפטו שיהיה בחירק כמו ויהי בשמר יואב (ז"ל יג טו), ועוד לאיתיה בניו (דכ"ל כה כו); ואפשר שחונע בצרי כל שכן אם תהיה אחריה אלף רפה כמו

אמרו לאלהים (תהלים קו ג), כאלהים נעשה חיל (סס ס יד); ואפשר שיביאו הסגול במקום החירק אף אם לא חתיה שם אות גרונית כאשר עשו באל קסחי (ידימיה יח כג), ואל חמח (נחמיה יג יד) והוא שהעקר בהם חמחה בחירק ובא ואל חמח חסר כמו יכל כשרי מראי (ליזנ לג כח) אשר עקרו יכלה, והיה משפטו שחתיה חתו בחרק כמו יכל כשרי או בצרי כמו אל חפן (נמדנר יו עו) וחזו וחכה מבקס עיני (ליזנ יז ז) ובא בסגול; אבל אל חמחי היורד בו חמורה הוא כמאמר ר' יהודה*); אך הנעת חתו ממנו בסגול צריך לשום אותה על הסכרא הזאת שישאמר, כי כאשר כבר עליהם השכר חתח חתו עם שכר החת המיורה בסגול. ויחבן כאל חמחי אצלי שיהיה חסר [הא] כמו ואל חמח ושחתיה בו היורד מוספח כאשר היא כהישבי בשמים (תהלים קח ג) ההפכי הצור (סס קיד ח), מלושני בסחר (סס קח ה), לא שחתיה חמורה היא אשר היא למד הפעל כאשר אמר ר' יהודה, ולולא שחמחי חסר לא היו שמים בין החו ובין המס נח רפה [אלא] שמוה חמורה חסרון הלמד ולא השניחו על חוספח היורד כי לא הוסיפה אלא אחר שעבר דברם על החמורה.

וכאשר יבא הנפעל כפעל שפא אות גרונית חונע הפא והיא כמו הנחמרים מזהב (תהלים יט יא), החרב נחרבו (מ"ג נ כג), נערמו מים (שמות טו ח) נאמנים פצעי אורב (מזלי כז ו); ויש שחתיה נחה כשאר האותיות שאינם גרונית כמו נחשבו לו (ישעיה מ יז), ונאמן ביהך (ע"ג ז יז), וחננו עוד לדוחק כאשר חתיה עין הפעל והיא רגושה כמו נהפכו בקשת רמיה (תהלים עח נז). ומהענינים שמתחידות בו האותיות הגרוניות שלא יהיו רגושות כי אם מעט, אבל החת והעין לא ירגשו אותם כל עקר.

ומה שיהיה מן השמות על דמיון פֶּעַל מלעיל כמו שרש ישי (ישעיה יא י), חרש ימים (נחמיה כד יד) וחתיה עינו גרונית, הפחת העין והיא כמו חאר (סס כט יז), צהר (סס ו יז), ויכין וצחר (סס מו י) כסחר הבחולות (שמות כב יז), אבני שהם (סס כה ז), כוהר הרקיע (דניאל יג ג), על זה הולך השער חוץ סאָהֶל, ועל בָּרוּ ידו (ויקרא ח כג); וכן אם חתיה הלמד שלו גרונית חפתח גם העין כמו יִרְשָׁה, יִרְשֶׁה הקב (מ"ג ו כח), יִרְשֶׁה מרקחת (שמות ל כה), יִפְּח סביב (סס כה כד), היו עלי לִפְדָּה (ישעיה ט יד). ומה שיהיה מן השמות על דמיון אִיָּצֵר וְשׁוֹפָר וְחִיָּים וְהָיָה הִלְמֵר שלו גרונית חפתח בעבורה עין השם ההוא כמו כִּיבֵּע (סס יז ה), קובע (סס סג לה), ואפשר שיבא בקמץ כמו קש נחשבו חותח (ליזנ מז כח) וזה בעבור היותו באחתה. ודע כי כובע וקובע אצל ר' יהודה (ספר הנקוד דף 190) קמוצים כמו חותה, אבל אנחנו לא ראינום בספרים אשר ראוי לכתוב בהם כי אם פתחין אלא שכובע בקצת המקומות מלעיל הוא וכובע נחשח (ע"ל יז ה), וכובע ישועה בראשו (ישעיה נט יז) ובקצתם מלרע והוא מגן וכובע חלו כך (יחזקאל כז י), כלם מגן וכובע (סס לה ה). ובא כלם מגן וכובע קמץ מפני שהוא בסוף פסוק אך ונתן קובע נחשח על ראשו (סס יז לה) הוא „מלרע ולית רכוחיה“ וכן צנה ומגן וקובע (יחזקאל כג כד) „מלרע ולית רכוחיה“. ומה שיהיה מן השמות על דמיון ארץ וחתיה הלמד שלו גרונית

* נחמיות כנח דף 119 ו'ל (בהוספה טכ שחמר ננדפס שרז מחס), ופל חמח (נחמיה יג יד) חסר, פל חמחי (ידימיה יח כג) נעלל למד הפעל בו יורד נעלם שחר מה שז למדו הסך כטנכג. וכן דעת רד"ק.

תפתח בעבורה עינו כמו יר' רב (דברים כח לח), צמח בלי יעשה קמח (בזעמח),
בצע כסף (זאפטיס ח יט). ואם תהיה העין גרונית תפתח הפא והעין כמו שער,
גיר, בהט ווש (חסתר ח ו), סף רעל (זכריה יב ז), נחל, רחב לא מוצק
(ליז לו יו), סבבני בכחש (כחש יב), מטעם המלך (יונה ג ז) ומה שדומה לו.
ואפשר שישמלט מזה מטע ור יובא על עקרו כמו פטר כל דים (זמות ג), מרחם משה-
(תהלים קי ג) מרחם אמו (נמדבר יב יב), אע"פ שאמרו דים רחמים (זאפטיס ל),
הנשאים מני דים (ישעיה עו ג), כל פטר דים (יחזקאל כ כו), ברכות שרים ידים
(נרצזית טע כה) (והריז קטוזה טפני הספק, טכלול קסח) על הלוי השער, וזה מן
החוק שבמפותחים והגדולה שבראיות כי שער משער ארץ. ומן הזר גם כן מן
המנהג אע"פ שהוא על עקר השער דים אלהיו (ויקרא כח יט). וכל למס נמקלס;
וכבר נמלט ממנו גם כן, והשיג שער צלע אל צלע (יחזקאל מא ו) ורם ענב
(דברים לז יד), אמרו והוא הפכה שער לבן¹ (ויקרא יג י) לשער הצהב (זס לו),
אך ישער הרגלים (ישעיה ז ב) הוא על המנהג, וכל זה משער ארץ. ומה שהוא
מן השמות על דמיון שער ושלל ותהיה עינו חיה יבא פתח כמו אחר ואחת
ואחד, ואין המלות האלה מהברי שער ונער כאשר חשב ר' יהודה, אבל הוא
בשומו אותן ורות מהם בהיותם מלרע². ואין שער וחבריו בנין בפני עצמו וולח
בנין ארץ כאשר חשב עור ר' יהודה, אבל הוא מבנין ארץ, אך הוציאו ממנו היות
עיני גרונית, והראיה על זה אמרם פטר דים ידים רחמים, אבל רהם רחמים
הוא על הלוי השער כהעתק דמיון ארץ אליו בעבור האות הגרונית, אך פטר
רחם הוא על עקר השער אלא שהוא זר מן ההלוי. וכבר באה מלה אחת זרה
מאחר ואחת ואחר בהיותם פתחין וכאה קמוצה והיא שער וראוי לחבר אליה
דים הונהג ולחבר אליה עוד רחב לזכר אשר לשון הנקבה שלו אל ארץ טובה
ורחבה (זמות ג ח), והראיה על זה אמרם דים נפש (משלי כח כה), כי לולא
שהיה קודם הצטרפו (הנכרד) מלרע לא היה משתנה בהצטרפו (בסמיכות); אבל
קהל וזהב ורעב ונהר הם על שעריהם ר"ל שער שער לא שנתה אותם
האות הגרונית אל הפתחות כאשר שנתה אחר ושני חבריו בעבור שהיתה האות
ההיא חיה ואינם זרים משער שער כאשר חשב ר' יהודה כי שער משער ארץ.
ומה שהיה מן המקורים חסרי הפאים אשר על דמיון שבת ורדת
ולכת לקוח מפועל שהלמד שלו גרונית תפתח העין עם הלמד ההיא ברהחבר
החו עמו, כמו אמרו ורעה קרושים (משלי ל ג), קחת מוסר (ירמיה ג ג), עת
למעה (קהלת ג כ), לפתח עליו (יחזקאל כב כ), לגעת בך (ע"ז יד י); אך אמרם
צאת השאבה (נרצזית כד יח) בעבור רפיון האלף, וזה עוד ראיה על שער
וחבריו משער ארץ וחבריו, אך הוציאו אל הפתח האות הגרונית, אע"פ שהם
מהפעלים אשר פאיהם יוד, ורעה וקחת ועת למעה על מקצב שער וחבריו,
ורעה מפעל שפאו יוד וקחת מפעל שפאו למד ולמעה מפעל שפאו נון, אבל

¹ והוא נאמט מטעל שער ורחל לקטן פ' יט.
² וז"ל בספר כנקוד דף 182, "ונטל מזה הסער (שער, נער, מחץ, גל) שז מלות
לו שזע שזס מלרע וסס נהר, וזה קהל, מחר, רעב, אחר, אחת, וולוס נכר
וקהל חסכ ומחר ורעב ידמו כלם למלת עזן וחבריו וסס נקמלין, וולוס אחר
ואחת ואחר חסכ כמו עזן וחבריו ולא כמו שער וחבריו כעבור היותן פתחין
ומלרע" ורחל לקטן פרק יט.

אמרנו שהם על דמיון ארץ ושער ואם הם מקורים מחסרים ומומרים בעבור שהקצב אחד. ואין אמרם רום עינים ירחיב לב (מזלי כל ד) בהצטרף ירחיב לא מוצק (חיונו לו יו), ולא אמרם לבלתי ירחיב כסף (ט"ז יב ט) בהשחנות בהצטרף אע"פ שאין משחנה שער ושערו בהצטרף שובר לשער שער, כי יש מלה זרה שחיהיה שמורה ולא חלך חמיר ההקשה עליה. אך לא נקפיד על המשוררים בכמו זה בדרך המשקל, על כן אין אנחנו מנגים דברי המשורר עדי גלי כאשר גנה זולתנו (ראש לקטן פ' יט). ומה שיהיה מן השמות על דמיון קשבת לקוח מן פעל שהלמד שלו גרונת, העין והלמד ממנו פתוחות, כמו פתחת, וגבחת, וצדעת, וקרת.

ומה שיהיה מן הפעלים העתירים המחסרי הלמדין אשר על דמיון ויפן בה (שמות ז יב), וירף ממנו (זס ד כו), לקוח מפעל שהפא שלו גרונת יהיה פא הפעל ההוא המחסר ואות העתידת פתוחה כמו ייען, ויעל, ויחץ את הילבים (נחלזית לג), ואלה פעלים קלים ומחסרים בכברים מן המין הזה כמו ויעל פר ואיל (נמננר כג ל); ואפשר שחיהיה אות העתידות בו שבורה על משפטה ותהיה הפא פתוחה כמו ויחץ את פני העיר (נחלזית לג יח), ויחר אף ה' (שמות ד כד): אך ירחיב יחרו (זס יח ט) המשפט אצלי שיהיה נח הפא והיא החית, אך נפתחה בעבור היותה גרונת¹, והראיה על מה שאמרתי מהיותו על דמיון ירחיב ישמעאל (ירמיה טו י) וישח מן היין (נחלזית ט כ) משני דברים, אחד מהם דגשות הדלת שלו כדגשות בית וישב וחו מן וישח, כי אלו היתה הסברה בו כסברה ביוחן את פני העיר היתה הדלת שלו קלה כקלות פא וירף ממנו ופא וייר בגרלו (יחזקאל לו ז), כי המשפט בו יירף שהיה על משקל וירף ממנו ונעללה היור אשר היא פא הפעל; והדבר השני ירחיב הדלת בשבא כעשוחם בבית וישב ישמעאל וחו וישח ולא נקרו כן פא וירף ולא נון ויחן. והביא ר' יהודה² אל יחר בימי שנה (חיונו ג ו) עם יחר על עפר ישכבו (זס כל כו), ואני אומר חיי! שהענין יאוח לו אבל ההקשה מונעת ממנו בעבור מה שזכרתי מדגשות הדלת ונקודה בשבא. ואם תהיה עין הפעל מן הפעלים האלה המחסרים גרונת תפתח בעבורה הפא כמו וחלך ירחיב (נחלזית כל יד), ותכה מכעס עיני (חיונו יו ז). ומה שיהיה מן הפעלים העלולי העין פאו עין או חית או שתהיה הלמד שלו עין או חית או ריש, פא הפעל ההוא ברוב דבריהם מונעת בפתח³ כמו ירחיב דור (ז"כ כל טו) ויחש על מרמה (חיונו לא ה), ויחש התבה (נחלזית ח ד), וינע לבבו (ישעיה ז ב), ויצר עליה (מ"ז יו ה), ויסר אליה (זמנים ד יח), ויגר את הגוה (זס ו לח). ואפשר שיביאווה בקמעות על עקרו כמו ירחיב אלי (ישעיה ו ז). ואלה פעלים קלים; וכבר העיינו הפעלים הכברים מן המין הזה העלול העין המנהג הזה כמו ירחיב ה' (נחלזית ח כל), ויער ה' (מ"ז יו ג), וחרע לעשות (פ"א יד ט), וירע העם (יחזקאל כ), וחגה בנהרתיך (יחזקאל לנב), ויחש ה' להם (יחזקאל כט), וחסר בגרי אלמנותה (נחלזית לו יד). ומה שיהיה

¹ הניחו דרך נחלל דף קכז ע"א.

² חסר נדפס כמו גחמרו כמס ארזים מלומות כנות. ודעמו הניחו גם הראשע ורזי זס.

³ אלה הם דברי ר"י בלומות כנות דף 60 ואסיף כהם, כי יתכן שכתב על הלשון לקח על עכ שש לפניו על כן פתחוהו.

מן הנפגעל הפא שלו גרונות ימנע מן הרגשות בצוי ובעחיד ויונע מה שלפני
 יפא בצרי כמו ואתם האסרי (סס טניו), אחיכם אחר האסר (סס טניו), ואתה בן
 אדם האנח (יחזקאל כל יא), ויאנחו בני ישראל (שמות כג), האנק דם (יחזקאל כד י),
 יאמן נא דברך (מל"ח מ כו), ויצו אל ביתו ויחנק (ע"כ י כג) והרומה להם.

שער יו.

בוכרון התעברות הפעלים והמקורים.

דע כי הפעלים המתעברים מתעברים אל פעוליהם על שלשה דרכים; האחד
 מהם שלא יתעברו אלא במלה ולא יתכן לחסרה; והשני שיהיה ההתעברות פעם
 במלה שיביאווה על הפעול בו ויתכן להפילה ופעם מבלי המלה ההיא, והראיה
 על הפעול בנפול המלה יהיה בהחבונן (ינין מן הענין); והשלישי שיתעברו פעם
 במלה שיתכן להפילה ופעם במלה שלא יתכן להפילה. והמלות הנופלות על
 הפעלים יהיו על שני דרכים, אם מלה שיתכן להפילה כמו את, והלמה, ואל
 אשר היא בענין הלמה, ואם מלה שלא יתכן להפילה כמו הביח וכמו על, אך
 מה שרתעבר מהם במלה שיתכן להפילה ובזולת המלה ההיא כמו אמרו כי
 הרג שאול את כהני ה' (ע"כ כג כז), ויואב ואבישי הרגו לאבנר (ע"כ ג ל) זה
 במלה, ובכלתי מלה כי באפם הרגו איש (נחל"ט טו ו), יתרג בברד גפנם
 (מחלים עז טו); ואמרו והכחיו והצלתי מפיו (ע"כ יז לה) בבלי מלה, ובמלה הכיתי
 אחכם בשדפון (עמוס ד ט); ונאמר צוני ה' אלהי (דברים ד ה), ככל אשר צייחתי
 (סס כו יד) בלי מלה, ובמלה כי בן צוה אותי (מ"א יג ט), חורה צוה לנו
 משה (דברים לג ד), כאשר צוה ה' אל משה (שמות יו לד); ויגהו אהרן (סס)
 [בלי מלה, והנח אותו (סס יו לג) במלה], וירץ עשו לקראתו ויהבקוהו (נחל"ט)
 לג ד) בלי מלה (*), ובמלה ויחבק לו (סס כט יג); ונאמר ויפל על צוואריו וישקוהו
 (סס לג ד) בלי מלה, ובמלה וינשק לו (סס כט יג); ונאמר אנא שא נא פשע
 (סס כ יו) בלי מלה, ובמלה ועחה שא נא לפשע (סס), ונאמר לא יאבה ה'
 סלח לו (דברים כט יט), ואמרו לא יאבה ה' לסלח (מ"ב כד ה), ונאמר וימאן
 אדום נחן את ישראל (נחל"ט כ כז), מאן כלעם הלך עמנו (סס ככ יד), ואמרו עד
 מחי מאנח לעניות (שמות י ג), כי מאן ה' לחחי להלך עמכם (נחל"ט כג יג),
 ונאמר לרבעה חבל הוא (ויקרא יח כג), ואמרו לרבעה אחת (סס כ יו), ונאמר
 ולא יכלו רבירו לשלום (נחל"ט לו ד) ואמרו כאשר דבר לך (דברים יח כ), וידבר
 ה' אל משה; ונאמר שמע קול חתונתי (מחלים כח ג) ונאמר וישמע אלהים את
 קול הגער (נחל"ט כז יו) ולא ישמעו לקול אביהם (ע"כ כ כז), וישמע ה' אלי
 (דברים ט יט). זה הוא השער ועליו רוב דבריהם, ר"ל שכל פעול יגיע אל
 פעולו באות או בלמד או באל, וכי הוא מגיע אליו גם כן מבלי המלות האלה,
 ואלה וכמותם הם הפעלים המתעברים פעם במלה יתכן נפלה ופעם
 מבלי המלה ההיא. אבל הפעלים המתעברים פעם במלה שיתכן נפלה
 ופעם במלה לא יתכן נפלה כמו אמרו ואותנו אל חמרדו ואמרו כה' אל
 חמרדו (יחזקאל ככ יט), וימרד בו (מ"ב כד ט); ונאמר והחתנו אתנו (נחל"ט)

(*) ר"ל שחסרה הטלה ומתעבר נכנוי כמ"ל סמחנר לקמן.

לד ט), ויתחתן לאחאב (ד"צ יח ט); ואמרו לא תחתן בם (דברים ז ג), ועתה
 תחתן במלך (ע"א יח כג); ונאמר כאשר לא נגענוך (נרשית כו כט) העקר
 כו נגענו אותך, והפילו המלה, ואמרו הנגע באיש הזה וכאשחו (עס כו כט);
 ונאמר ולא יכלו דברו (עס לו ד) שעורו דבר אחר או דבר לו וחסרה
 המלה ותחכר בכנוי, ואמרו רוח ה' דבר בי (ע"צ כג ט), פה אל פה אדבר
 בו (נמדנר יח ט); ונאמר וירגמו אחר (ויקרא כד כג), ואמרו וירגמו באבן
 (עס כ כ); ונאמר החפץ אחפץ מות רשע (יתקאל יח כג), ואמרו כי לא אחפץ
 במות המת (עס יח לב), אם חפץ בנו (נמדנר יד ט); ונאמר ריבה ה' את
 יריבי (תהלים לה), רבה ה' ריבי נפשי (תהלים ג מז), ואמרו ריבו באמכם (הטענ ד);
 ונאמר אל תלחם את לחם (משלי כג ז), ונאמר לכו לחמי בלחמי (עס ט ה);
 ונאמר שחה מים (עס ט טו), ונאמר ושחו ביין מסכתי (עס ט ה); ונאמר
 ויתנכלו אחרו (נרשית לו יח), ואמרו להתנכל בעבריו (תהלים קה כה); ונאמר
 ויקנאו אחרו (נרשית כו טו), ואמרו וחקנאו רחל באחתה (עס ל); ונאמר שמע
 קול חנוני (תהלים כח ט), וישמע אלהים את קול הנער (נרשית כח ז), ולא
 ישמע לקול (עמות ד ט), ואמרו וישמע בקולם (ד"צ ל ט); ונאמר הקשיבה
 לקול שועי (תהלים ה ג), הקשיבה ה' אלי (ירמיה יח יט), ואל נקשיבה אל כל
 דבריו (עס יח יח), ואמרו הקשיב בקול חפתי (תהלים מו יט). אבל הפעלים
 אשר לא יתעברו כי אם במלה ולא יחבן לחסרה כמו אמרו עתה על
 מי בטחת (ע"צ יח כ), בטח אל ה' (משלי ג ט), הבטחים בה' (תהלים קכה),
 יען בטחך כמעשיך (ירמיה עח ז). ואם יאמר אומר כבר אמרת בחחלה השער
 הוה כי הבית מן המלות אשר יתעברו בם הפעלים ולא יחבן לחסרה מן
 הפעולים כהבון חסרון את והלמד ואנחנו רואים שאמרו כי לא אחפץ במות
 המת בבית ונאמר החפץ אחפץ מות רשע וחסרו הבית, והרכה כוה ממה
 שהבאתי בשער הוה? נאמר לו כי הפעל הוה אשר טענת בו עליו והדומה לו
 ממה שעברוהו אל פעולו בבית ובלחי בית, יש בו שחי לשונות שונות לאנשים,
 ושמושו משתנה בו, אחת מדנה הלשון אשר יתעבר בה בלחי בית, והשנית הלשון
 אשר יתעבר בה בבית, והאנשים אשר יעברוהו בבית אינם רואים לחסרה כל
 עקר, והראיה על זה מה שאמר הכתוב הבטחה באוצרותיה (ירמיה טט ד),
 הבוטחים על חילם (תהלים מט ז) ולא יחבן חסר בית באוצרותיה כאשר לא
 יחבן חסר על מאמרו על חילם אלא אם תחסר ותהיה במצפון, לא שיתעבר
 הפעל אל פעולו בלעדיו, כמו שקרה באמרו אנחנו פשטנו נגב הכרתי (ע"א ליד),
 כי פשטנו לא התעבר אל הכרתי כי אם בעל, אך הוא במצפון, והראיה על
 זה העסק אשר אמרנו בעל*) וזה מופת פוסק על שחסרון הבית איננו נכון.
 אבל התעברות המקור כאשר יושם במקום הוצי ידוע, כמו אמרו זכור את
 יום השבת (עמות כ ט), שמור את חרש האביב (דברים יז) והדומה לזה. ויש
 שיתעברו המקורים ואם לא יהיו במקום הוצי כמו אמרו אחר שלח אותו בנחוראון
 (ירמיה ט), בלדת אחם (נרשית כה כו), בשאת אחרו (עמות כו ז), בפקד אחם
 (עמות ל יז) למשאות אחרת (יתקאל ז ט), ביום המשח אחרו (ויקרא ז י) אלא
 שהמקור הוה ר"ל המשח, בנין הנפעל.

(*) נרשם שררץ לכוסף, „שמו ועל פשר ליכוד ועל כג כלכ" (עס).